

הישיבה הארבע-מאות-ושבעים-ושמונה של הכנסת השניה

יום שלישי, כ"ה אב תשי"ד (24 אוגוסט 1954)

ירושלים, בנין הכנסת, שעה 16.07

א. שאילתות ותשובות

- היו"ר ב. מינץ:**
אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת הארבע-מאות-ושבעים-ושמונה.
לפני שנעבור לסדר-היום נשמע שאילתות ותשובות.
- 1. חופשות בצבא**
חברי-הכנסת ש. ויסמן שאל את שר-הבטחון ביום
בסיון תשי"ד (11 ביוני 1954):
1. כמה ימי חופשה בשנה רשאי לקבל חייל בשירות סדיר?
 2. האם ניתנת לו אפשרות לבלות את חופשתו בבתי-הבראה מתאימים?
 3. האם הדבר מבוצע באותה מידה בכל יחידות צה"ל?
 4. האם ניתנה תשומת-לב מיוחדת לחילות מיוחדים כגון: צנחנים וטייסים?
- שר-הבטחון פ. לבון:**
1. א. בשירות-חובה — 12 יום, ובשירות במקומות מרוחקים — 18 יום; ב. בשירות-קבע — 16 יום בשנה הראשונה ו-30 יום משנת השירות הששית ואילך.
 2. התשובה חיובית.
 3. אין כל אפשרות לבצע הדבר באותה מידה בכל יחידות צה"ל. מאחר שתנאיה ואפשרויותיה של כל יחידה הם שונים.
 4. חייל שלא ניצל את חופשותיו עקב תנאי השירות — מקבלן לפני שחרורו מהצבא.
- 4. התשובה חיובית.**
- 2. רשיון תנועה לאיבריהם מוסטפה מכפר באקה אל-גרביה**
חברי-הכנסת א. חביבי שאל את שר-הבטחון ביום ט"ו
בסיון תשי"ד (16 ביוני 1954):
- במכתב לסיעת מק"י מוסר הפועל איבריהם מוחמד מוסטפה תושב באקה אל-גרביה ב"משולש", כי פנה ב-28 במאי 1954 אל המושל הצבאי בכפר בדרישה לתת לו רשיון נסיעה למקום עבודתו. המושל הצבאי התחיל לקלוף, וכאשר נשאל על סיבת הדבר השיב כי אין בדעתו לתת רשיון תנועה ויתנם בפועל כל זמן שהוא יהיה חבר המפ"ל הקומוניסטי. לדברי הפועל שהמושל הצבאי אינו יכול לנהוג בניגוד לחוקי המדינה, השיב המושל: "אנחנו אנשי הצבא לא מתחשבים עם חוקים האלה ואנחנו עושים חוקים משלנו". המושל סירב לתת לפועל הנ"ל את רשיון התנועה ואמר, כי לא חוקי המדינה ולא דעת הקהל ישיעו עליו.
- (א) האם בדעת השר לחקור בדבר התנהגותו של המושל הצבאי בכפר באקה אל-גרביה?**
- (ב) האם בדעת השר לנקוט אמצעים נגד המושל הצבאי אי הנ"ל?**
- (ג) האם השר מוכן להורות למושל הצבאי לתת רשיון תנועה למקום עבודתו לפועל איבריהם מוסטפה?**
- שר-הבטחון פ. לבון:**
- (א) חקרת. לא התקיימה כלל שיחה בין המושל לבין המתלונן וממילא תכנה בדוי.**
- (ב-ג) התשובה לשתי השאלות היא שלילית.**
- 3. מגבית בכפר אום-אל-פחם לשם תיקון כביש הגישה**
חברי-הכנסת א. חביבי שאל את שר-הבטחון ביום כ"א
בתמוז תשי"ד (22 ביולי 1954):
- המושל הצבאי בכפר אום-אל-פחם הודיע לתושבי הכפר על הטלת מס חדש (בסך 100 פרוטה על כל תעודת-זהות) לשם תיקון כביש הגישה, ודרש מתנויות המכולות לגבות את המס.
- הנהלת קואופראטיב לאספקה "אל-איתחד" נפגשה עם המושל הצבאי והודיעה לו, כי תקנון הקואופראטיב אינו מרשה לה גביית מסים מחברי הקואופראטיב.
- המושל הצבאי ועוזריו התנפלו על חברי הקואופראטיב וגירשום בכוח מן המשרד. מזכיר הקואופראטיב מוחמד שרידי נעצר לחודש ימים לפי פקודת המושל הצבאי.
- המושל הצבאי מסרב לתת רשיונות תנועה לחברי הקואופראטיב הנ"ל.
- אי-לואת ברצוני לשאול את כבוד השר:**
1. מי הסמיך את המושל הצבאי באום-אל-פחם לגבות מאת תושבי הכפר מסים?
 2. באיזו סמכות דורש המושל הצבאי הנ"ל להפוך את הנהלת קואופראטיב הפועלים לגובה מסים?
 3. מה הסיבה שהניעה את המושל הצבאי הנ"ל לסרב לתת רשיונות תנועה לחברי הקואופראטיב?
 4. מה הסיבה למעצרו האדמיניסטרטיבי לחודש ימים של מזכיר הקואופראטיב?
- שר-הבטחון פ. לבון:**
- 1-2) תושבי הכפר אום-אל-פחם ערכו ביזמתם מגבית לשם איסוף 400 ל"י לתיקון כביש הגישה לכפרם. המושל הצבאי השיג העניקה של 400 ל"י נוספות ממשרד-החקלאות ו-400 ימי עבודה ממשרד-העבודה לאותה מטרה.**
- יש לציין שתושבי הכפר אספו 390 ל"י בלבד, מאחר שחברי הקואופראטיב "אל-איתחד" לא הכניסו את תרומתם בסך 10 ל"י, אשר נקבעה עליידי נכבדי-הכפר.**
- המושל הצבאי לא השתתף בעריכת המגבית ולא הטיל כל מס חדש על תושבי אום-אל-פחם.**

— שאלות ותשובות (לבון, חביבי); חוק שירות בטחון (תיקון) (מינץ, לבון, בן-אהרן) —

(ב) כיצד הולם סירוב זה את ההודעה מטעם משרדכם כי משטר הרשיונות נוצר לשם מניעת הסתננות?

(ג) כיצד הולם סירוב זה את המדיניות המוצהרת של הממשלה כי תבוצענה הקלות על הגבלות התנועה לגבי האזרחים הערבים וכי משרדי הממשל הצבאי יוציאו רשיונות נסיעה לכל דורש?

(ד) האם כבוד השר מוכן לערוך חקירה בהתנהגות של המושל הצבאי בבאקה אל-גרביה, כדי למנוע את ניצולו של משטר-הרשיונות לשם תועלת מפלגתית?

(ה) מתי ייתנו רשיונות נסיעה לפועלים הנ"ל?

שר-הבטחון פ. לבון:

(א) השואל לא דייק במסירת העובדות. שניים מהנזכרים בשאלתה קיבלו רשיונות יציאה מיד לאחר שהגישו את האישור הדרוש בלשכת-העבודה. ואילו השלישי, שאינו רשום כלל בלשכת-העבודה, ביקש וקיבל רשיון לביקור אצל אחיו בחיפה.

(ב) ממילא איז טעם לשאלה זו.

(ג) ראה תשובתי לשאלה ב'.

(ד) לא.

(ה) ראה תשובתי לשאלה א'.

(3) לא אוכל לענות על שאלה זו. כל עוד לא ימצא לי השואל את שמות אותם חברי הקואופראטיב, שהמושל מסרב לתת להם רשיונות תנועה.

(4) צו-המעצר הוצא בגלל הפרעה לסדר ציבורי ואיזמים כלפי קצין צה"ל.

4. רשיונות יציאה לפועלים מכפר באקה אל-גרביה

חברי-הכנסת א. חביבי שאל את שר-הבטחון ביום כ"ו בתמוז תשי"ד (27 ביולי 1954):

המושל הצבאי בכפר באקה אל-גרביה מסרב לתת רשיונות נסיעה למקום העבודה לפועלים: אחד ממוחמד ג'עפר מצאורה, אחד ממוחמד עתאמנה וצובחי מוחמד ביאדסה מתושבי הכפר, כאשר נפגשו פועלים אלה עם המושל הצבאי בראשית חודש יולי ושאלוהו לסיבת סירובו לתת את הרשיונות המבוקשים, ענה: לא אהו לכם רשיונות אלה כל עוד לא תצאו מהמפלגה הקומוניסטית.

נוכח התנהגותו זו של המושל הצבאי בבאקה אל-גרביה, הריני שואל את כבוד השר:

(א) מועד מסרב המושל הצבאי בבאקה אל-גרביה לתת לפועלים הנ"ל רשיונות נסיעה למקומות עבודתם?

ב. חוק שירות בטחון (תיקון), תשי"ד — 1954 *

(קריאה ראשונה)

יצחק בן-אהרן:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. באותה הסדירות הצביא שבה עולים כאן לפנינו ומביאים את הארכת החוק הזה, עליתי גם אני בעקבותיהם כדי להתנגד להארכת תקפו של החוק, ואני בא להציע לכנסת לא לעשות את רצונו זה של שר-הבטחון ולא להאריך את תקפו של הסעיף הזה.

כבר ידוע מאז הוויכוח הגדול שהיה לנו עם הנהגת הסעיף הזה שכוונתו ותוצאתו תהיה למעשה ביטול יסוד ההכשרה חקלאית, יסוד הכשרה להתיישבות בשביל הרוב הגדול של יוצאי הצבא. מכל המחזורים המתגייסים מדי שנה בשנה לצבא-הגנה לישראל, רק מיעוט — נדמה לי שאי-אפשר לדבר כאן על מספרים, וגם אינני בטוח אם אני יודע אותם, וזה שרמר אותי מכשולן; לא אתן לשר הבטחון את היתרון במקרה זה — אבל עובדה היא שמיעוט, מיעוט קטן מכל המתגייסים מדי שנה בשנה מגיע לכלל הכשרה חקלאית במסגרת הנח"ל, והרוב הגדול של הבנים והבנות המתגייסים אינם טועמים טעמה של הכשרה חקלאית, טעמים של חיי כפר, טעם הזיקה והקשר למולדת ולעבודה ולצירוף של הגנה ועבודה. כפי שהמתחוקקים הראשונים של החוק הזה ראו זאת בחזונם.

חברים, הרי החוק הזה במקורו אינו מקרה. אם זאת תאונה בדרך, אז אין צורך בזה. סוף-סוף אין צבאות רבים בעולם שהנהיגו את העקרון הזה בתחיקה הצבאית. אם אינני טועה, אנתנו היתידים שעשינו זאת. אם באנו להנהיג את הכי לל הזה בחיננו, עשינו זאת מתוך פילוסופיה בטחונית, התיישבותית, ציונית, אשר הובילה אותנו למחשבה לראות שעניני הבטחון בישראל הם מורכבים יותר מאשר הכשרה צבאית בלבד. אני חושב כי הרוב של הבית, על-כל-פנים הסיעות הציוניות הסוציאליסטיות על גלגוליהן השונים נשאר במשך כל

היו"ר ב. מינץ:

אנחנו עוברים לסדר-היום. ראשונה נדון בסעיף י"ז — חוק שירות בטחון (תיקון), תשי"ד — 1954. רשות הדיבור לשר הבטחון.

שר-הבטחון פ. לבון:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. המדובר הוא בתיקון וידוע יפה לחברי-הכנסת, כי זה כמה שנים אנחנו מכניסים את הצעת התיקון הזאת, האומרת להאריך את סמכותו של שר-הבטחון להורות לגבי יוצא צבא בגיל 18 או יותר, שתיקופת שירותו הסדיר המיועדת להכשרה חקלאית תידחה או תוקדש, על אף האמור בפסיקה (1) כולה או מקצתה, לשירות סדיר שאינו בגדר הכשרה חקלאית.

הצעת התיקון היא, להאריך את התיקון הזה לשנה נוספת. סיבת ההצעה היא ברורה מהבידורים הקודמים. לפי חוק שירות הבטחון, חייב כל יוצא צבא לעבוד במשך 12 חודשים מתקופת שירותו בעבודה חקלאית, חוץ מאלה המתגייסים או נשלחים לחיל האוויר או חיל הים. המציאות היא כזאת, שאין כל אפשרות לצבא בשעה זו, ובתנאי כוח האדם הנוכחיים, לעמיד בהתחייבות זו, וההצעה היא להאריך את התיקון הזה לשנה נוספת, זאת אומרת, עד 17 בספטמבר 1955.

היו"ר ב. מינץ:

הוויכוח על הצעת החוק הזאת יהיה אישי, וכל אחד ידבר במשך 10 דקות.

רשות-הדיבור לחברי-הכנסת בן-אהרן. אחריו — חברי-הכנסת בדר.

אין לאשר את המצב הקיים, בו משחררים את הרוב מהכשרה חקלאית. התקופה הנוכחית בישראל מחייבת אותנו להקנות לרובו הגדול של הנוער הכשרה חקלאית. זה יהיה רק לתועלת בטחון המדינה. אני פונה לאותם חלקי הבית השחור, בינו בעד חוק זה במקור, שיטנו גם הפעם את ידם לקיומו, עליידי דחיית הצעה זו והחזרתה למעלה.

יוחנן בדר (תנועת החרות):

אדוני היושב-ראש, חברי-הכנסת, אדוני שר-הבטחון. דיון זה הפך למעין טקס שנתי, מנהג לאומי שהוא לאיר מיל רק בקצתו. ידוע מראש מי יופיע ומה יאמר, ובכך דומה חוק זה במידה רבה לחוק החרמת הוהב: בדיון השנתי (או החצי שנתי) היו מופיעים תמיד אותם האנשים עצמם, והמשלה דרשה להאריך את תוקף החוק: איש מפ"ם (או עוד היתה קיימת מפ"ם) דדש יותר, ואנו דרשנו ביטול מוחלט. הצלחנו, לא עליידי מספר קולות מכריע, אלא בחוקף המציאות. יש להדגיש, שבהופעת חברי-הכנסת ב"דאהרן נוצר ביטוי חדש שאני רוצה לברך עליו ממקום זה: "סיעות ציוניות סוציאליסטיות". אמנם חברי-הכנסת ב"דאהרן לא אמר בדיוק למה הוא מתכוון, אם לשלשם ואם לשלוש סיעות ולאיוו מהן הוא מייחס גם את התואר "סוציאליסטיות" וגם "ציוניות". אולי יסביר זאת פעם, ואולי מיד לאחר שאסיים את דברי יסביר זאת חברי-הכנסת ריפמין בויכוח עם חברי-הכנסת ב"דאהרן.

ואשר לעצם הענין, אני רוצה לדבר בלא גישה מפלגתית. בעיניי בטחון אין אני רוצה לדבר אף פעם מתוך גישה מפלגתית. נכון שאנו התנגדנו לסעיף של חובת שנים-עשרה חדשי עבודה חקלאית, אך לא עשינו זאת מתוך איוו "שנאה" לחקלאות, גם לא מתוך גישה של מפלגה בורגנית, וגם לא מתוך "גישה פאשיסטית" (חדשו נא גם ביטוי זה, רבותי ממפלגת הפועלים המפולגת, אם רצונכם בכך) אלא מתוך הכרתנו בצרכי הבטחון. דעתנו היא, ששנתיים הם הזמן הדרוש לדרישתה של הממשלה עצמה, להאריך את תקופת שירות הבטחון לשנתיים וחצי, נענינו מתוך גישתנו לענין הבטחון — אף על פי שחבר הכנסת ב"דאהרן לועג לה — והצבענו בעד חביעה זו, לא כמו חברי-הכנסת ב"דאהרן ולא כמו מפלגתו. אם הממשלה דורשת להאריך את השירות הצבאי לשנתיים וחצי, הרי זה עומס נוסף על הנוער, אמנם עומס באהבה, אך בכל זאת עומס חמור. אם צריך להאריך את השירות הצבאי לשנתיים וחצי, הרי אין לדרוש בעת ובעונה אחת, שמחצית זמן השירות תוקדש להכשרה חקלאית. אני חושב, שבטרם ידברו על קיומו והמלא של סעיף השירות החקלאי, צריך קודם כל להפחית שוב את השירות הצבאי לשנתיים, אם כי איני סוען שיש לעשות זאת.

אין כל מקום לסעיפים יסודיים אלה. אנו נציע ראשית כל, לבטל לגמרי את הסעיפים המחייבים את הנוער לצאת להכשרה חקלאית. אם הצעה זו לא תתקבל, ולמשיהו יש רגישות פוליטית או איוו השקפת עולם שהוא רוצה להכניס אותה גם לענין הבטחון וכך לשמור על סעיף זה בחוק כמו במוזיאון — איני מתנגד לכך. אולם אנו נציע להאריך את סמכותו של שר הבטחון שלא לקיים את הסעיף המקורי, לא רק למשך שנה אחת אלא לכמה שנים. על ידי כך נשתחרר לפחות מטקס זה של הופעות, שיש בהן צורך לאור המצב המשפטי, אך הרצינות שבהן קצת מוגבלת.

יעקב ריפמין:

כנסת נכבדה, אני מסכים עם חברי-הכנסת בדר שיש לו מקומם-קצת בטכס זה, לא רק בקשר עם חוק שירות הבטחון,

השנים, נאמנים לעקרון הזה, שפירושו של בטחון הוא התיישבות חקלאית, חיים בכפר והגנה — משק ונשק, אלה היו בשר בילנו מושגי הבטחון של המדינה, והיתה אז התנגדות חריפה מצד הסיעות הבורגניות, כפי שאפשר היה לצפות, ואולי זה לא תאם את המושגים שלהם על בטחון, ואותו דבר גם מצד אותה מפלגה בתוכנו החושבת את עצמה משיחית-למה לפי לגת הבטחון וההגנה — מפלגת "חרות" — אשר מצאה לעצמה גם בשטח זה יסוד להתנגד לטעמה האמיתי של ההגנה והצבאות בישראל, ולדעתם אין טעם בעבודה, התיישבות והגנה, כאשר הם משולבים ביחד, אנתנו כולנו עממנו והכרענו בעד הקו הזה, בעד חובת הכשרה חקלאית של צבא-ההגנה לישראל, ובניתיים העלינו את תקופת השירות מ-24 חדשים ל-30 חדש, ואף-על-פי-כן לא נתגשם הדבר.

שה לאחר שועקרון הזה הונהג בתוכנו, בא שר-הבטחון הקודם, חברי-הכנסת ב"דגוריון, ודרש את ביטולו, ומאז הוא נהפך לסעיף פיקטיבי, אמנם בחוק — אבל אין מודים בו, אין נוהגים לפיו, ומאז דורשים מאתנו מדי שנה בשנה לבטלו. אף אני מצוי במקצת אצל הבעיות המסובכות שלנו, של כוח האדם ושל כל הבעיות העומדות לפני משרד-הבטחון, לתמרון את כוח האדם המוגבל שלנו לשם סיפוק הצרכים המקצועיים של הצבא, גם של הים, גם של האוויר, ושל השירותים המקצועיים למיניהם. ואני מבין את הקושי הקיים בענין זה, אבל בשום אופן אין להצדיק בגלל הקושי הזה את הביטול הסוטאלי של החובה הזאת. נדמה לי שהנסיון הוכיח, ששנים עשר חדשי הכשרה חקלאית אינם גורמים פחות כושר בטחון וכושר קרבי, אני חושב שהנסיון הוכיח, שאותם הבנים והבנות שעברו את חדשי הכשרה החקלאית, גילו יותר כושר קרבי ויותר יכולת צבאית מאשר אלה שלא עברו את ההכשרה הזאת. על כל פנים, מלא הכשרתם הרוחנית, מלא זיקתם למולדת ואהבת המולדת, זוכים בלי כל ספק מן התרבות של הכשרה חקלאית. אני חושב שגם בחוק המקורי נ"י תנוה לשרי-הבטחון סמכויות רחבות למדי לקבוע סוגים שיהיו משותתרים מן ההכשרה החקלאית. יש לו אפשרות של התחשבות בצרכי משק וחינוך ובטחון המדינה, על מנת לא להעניק זכות זו של הכשרה חקלאית לצעיר ולצעירה. כלומר, החוק ביסודו נותן לשרי-הבטחון סמכויות מספיקות לקבוע כתאם לצרכי חינוך, משק ובטחון, שחלק מן המתגייסים לא יצא להכשרה חקלאית. הסעיף שמציעים לנו היום פירושו הממשי הוא שהרוב הגדול של הדור הצעיר לא יגיע לכך.

אני רוצה לומר גם דבר שרבים מדקלמים עליו, וביניהם גם שרי הממשלה, כאשר הם מגיעים לדון בעניני פיתוח, התיישבות וחקלאות. חברים, עובדה היא, ואנו מושכנעים שההמשלה הקואליציונית עם הציונים הכלליים אחראית לעובדה זו, שהנכונות המועטת להתנדבות בקרב הדור הצעיר, חדירת הקאריירים לשכבות הנוער, ההליכה המועטת לאזורי הספר, להתיישבות, להגשמה חלוצית עצמאית — הנם תוצאה של המשטר החברתי הכללי שהשתר במדינה בההגתה של המגזר שלה הנוכחית. על כך אין לבטל למחרת מכשיר אחד המאשר לנו להעביר המוני נוער להכשרה חקלאית, מבלי להצמיח דם בתוקף חוק המדינה לדרך של חיי כפר. הם מוצמדים לחיי הכפר בתוקף חיק המדינה לפחות לתקופת הכשרה וחינוך. כלומר, אותו חוק הכופה על כל צעיר וצעירה בישראל לקיים את שירות הבטחון, וכפה עליהם באותה סמכות מוסרית ומדינית-פוליטית גם את ההכשרה החקלאית. לכן אני חושב שאין לקבל את דרישת הממשלה, ובמקום לאשר חוק זה, יש להחזיר לממשלה ולקיים את החוק בניסוחו המקורי, בו ניתנת האפשרות לשרי-הבטחון לשחרר מן ההכשרה החקלאית סוגים מסויימים ההכרחיים לצבא.

התפתחותו של החוק הזה בשנים הראשונות יודע שהצבא הלך לקראת צמצום הנח"ל במקום ללכת לקראת גידולו, ולא מפני שאנשים העומדים בראש הצבא או שר הבטחון אינם רוצים בכך. שר הבטחון רוצה בכל לבו להפוך את הצבא למעין מרכז גדול שיוצא קאדרים להכשרה חקלאית. אבל הוא פשוט אינו יכול לעשות זאת, אם ירצה לעשות זאת, יצטרך למעול בתפקידו כשר בטחון. אם אנחנו עולים מדי שנה בשנה ומדברים על תיקון החוק הזה, הרי עצם תיקון כזה היא הוכחה לכך שאי אפשר לבצע את החוק.

כשאנחנו מאריכים את החוק הזה השנה, הרי הנימוקים שהיו נגדו מתורדים ומתחזקים יותר ויותר. מצב הבטחון הולך ומתמזר. אני חושב שעל כך אין ויכוח. מותר לי להגיד שהמנה במדיניות האמריקנית הוא הרה: סכנות לעם ישראל. כל יהודי בארץ צריך להרגיש בזה, ואמריקה צריכה לדעת שאיננו מרגישים בדבר. אם הסואץ על כל מתקני עובר ליד המצרים, אם מאזן הכוחות הצבאיים הולך ומשתנה לרעתנו, האם נקח את החיילים הבאים להתאמן בנשק ולהתחנך להגנת הארץ ונעביר אותם לשטח אחר, אפילו אם הוא חיוני? אני אומר: אין לזה הצדקה.

בזמן שאישרנו את החוק היסודי, דיברנו על גיוס בנות. לצערי הרב ולצערי רבים לא עמדנו במה שהחלטנו. חזרנו והדגשנו את הצורך התינוי בכוח אדם נוסף לצבא, ואת כוח האדם לא רק שלא גייסנו, אלא גם ויתרנו עליו. אין מקום לערוך כאן דיון כללי על עניני הצבא. אבל אני בעד הארכת התיקון לשנה. אני מקווה שכל הנימוקים המתוספים — ואני לגמרי איני שמת שהם ומתוספים — יכולים להוכיח שצדקנו בענין זה.

עקיבא גוברין (מפא"י):

מה תעשה אם תחודש העליה?

שלום זיסמן (הציונים הכלליים):

אני חושב שכולנו נשמח אם תחודש העליה, ואם תהיה עליה של אנשים צעירים, ואם הרמטכ"ל והמטה הכללי יגידו לנו, שבשטח כוח אדם הגיעו לנקודת רוחיה, אשמח מאד אם יציעו לנו או תקציב גדול לפיתוח הכשרה חקלאית. אני בעד התיישבות, בעד יישוב הספר מבחינה בטחונית. אך אל נעשה זאת על ידי הצבא. יש לנו אפשרויות לעשות זאת בדרכים אחרות. אם נעשה זאת על חשבון הצבא, נפגע קודם כל בצבא, וגם לא נפתור את השאלה.

אני נצביע בעד התיקון הזה מפני שהוא בא קודם כל להוכיח, שהכרח הוא לתקן את החוק הזה, שנתקבל לא מתוך ראיית המצב, אלא מתוך רצון כן לעזור ליצור גרעינים חקלאיים חשובים. אך הדבר פוגע בעצם חיוניותו של הגוף שהקימו להגנת המדינה, שצריך להיות כולו קודש לבטחון, לנישק, לתחמושת, לאימונים. לשם כך נוצר צבא בכלל עם, ולשם כך הוא נוצר גם אצלנו.

היו"ר ב. מינץ:

רשות הדיבור לחברה הכנסת בן-אשר.

חיים בן-אשר (מפא"י):

חברי הבית אני אחד מאלה המשתתפים מדי שנה בשנה ב"טכס" או ב"מנהג הלאומי", הודן בחארכת סמכות שר הבטחון בענין חוק ההכשרה החקלאית בשירות הבטחון. ואני גם יודע שחברה הכנסת בדר איננו שייך למפלגת נגידים. זה טכס מקונסטיטוציה יחידה כמינה לישראל. יש לנו שני חוקים המייחדים את מדינת ישראל: חוק השבות וחוק ההכשרה החקלאית, או חוק הנח"ל, לשם קיצור. לש

אלא בשום דיון לא שמעתי, ובכלל לא ראיתי בארץ תמיכה רצינית או מעשית מצדו של חברה הכנסת בדר וחבריו בשום יומה חלוצית או התיישבותית. אני חושב שהרגשת הסיפוק ותורעת הנצחון הגדולה שלו על כך שענין ההכשרה חקלאית בצבא אינו מתגשם, הם אחד הביטויים לאותה עקרות פוליטית המציינת את מפלגתו בשטחי היצירה הקובעים בגורלה של הארץ הזאת. אבל הרוב המכריע בבית הזה יש לו — היתה לו, על כל פנים — גישה אחרת לשאלת ההכשרה החקלאית ולשילובה של ההכשרה החקלאית בתוך ההכשרה הצבאית. מאשר לסיעת חירות.

אני רוצה לומר לשר הבטחון: אמנם שר הבטחון איננו רמטכ"ל אבל גם לשר הבטחון יש צורך באומץ לב. או ששר הבטחון סבור שהחוק הזה, שהכרעת הכנסת, אינם מחייבים אותו, ואז צריך לומר זאת בגלוי: או שצריך להיות אומץ לב לבצע את התכנית הממלכתית הגדולה הזאת, אשר הוחלט עליה בכנסת בשעתה. אנחנו מדברים כאן על השאלה, אם הנח"ל צריך להישאר במסגרת חשובה ומכובדת של הגרעינים התנועתיים, או אם יש צורך ליצור בתקופה מסוימת של שירות בצבא פורמאציה המונית הקשורה בהכרח חקלאית. ברור שהדבר הזה איננו כליך שגורתי. ובדר שר הבטחון, שאין לו רצון נחרץ לבצע מדיניות כזאת ולהמשיך בזה את המסורת הטובה ביותר של ההגנה, של שילוב עבודה באימונים, וצורך ממלכתי גדול של חינוך הצבא בקשר עם צרכי ההתיישבות והכנת רורבות יותר רחבות להתיישבות — ברור שאם אין לשר הבטחון אומץ לב לביצוע הדברים האלה, הם לא יתקדמו. בשעתה, בעיקר בימי שר הבטחון הקודם, חברה הכנסת בן-גוריון, הגיומו לפעמים בדבר האפשרויות של הצבא: הצבא יישב, הצבא יחנך, הכל יעשה הצבא. לפעמים אפשר היה לשמוע בדברי בן-גוריון פסיקאות שהיתה בהם הגזמה. אבל אין צורך בהגזמה זו, כאשר יש אפשרות והכרח, וכאשר הנוחלנו לפעול בדרך זאת: להשתמש בבית-ספר זה להמוני נוער לשם יצירת רורבות המוניות להתיישבות. הבעיה של רורבות המוניות אלו היא שאלה מדיניות בטחונית מכרעת, וקשה לראות כיצד יוכל, על-ידי סידור אומניסטרטיבי, על-ידי בקשת יפוי כוח מדי פעם בפעם לדחות את ביצוע החוק בהיקפו המלא, שר הבטחון להסתלק מאחריותו לביצוע מגמה זו הלכה למעשה במלוא היקפה. כבר הוזכר שאין חוק זה נוגע בחילות הסכניים, ויש אפשרות לבצע את המגמה הזאת הלכה למעשה.

מפלגת הפועלים המאוחדת עומדת על בסיס של הכרח הגשמת החוק הזה בשלימותו. אין אנחנו סבורים שאפשר להמשיך עוד במצב של דחיית הביצוע. ואנחנו נציע להתזרזז את הצעת החוק הזה לממשלה.

היו"ר ב. מינץ:

רשות הדיבור לחברה הכנסת זיסמן.

שלום זיסמן (הציונים הכלליים):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אנחנו נצביע כמובן בעד התיקון הזה. אולם לא כדי להשתתף בטכס אני עולה על הבמה. אני עולה כעולה ליום השנה של חוק. החוק היה ביסודו לא נכון. יכולות להיות הערכות חיוביות ביותר להכשרה חקלאית. אני אתרן לזולל בהן. אך אין לערוב הכשרה חקלאית, שום עבודה פרודוקטיבית וחיונית בשביל המדינה, אין לערוב בהכשרה צבאית. צבא הוא קודש קודם כל למטרה שלשמה נוצר.

אזכיר לחברי הבית, ובייחוד לחברי ועדת החוץ והבטחון, שלמעשה אין הצבא יכול לעמוד בחוק הזה. מי שזוכר את

כל הצורך להאריך סמכות זו כהוראת־שעה עד שתימצא דרך המלך לפורמאציות קרביות גדולות של הנח"ל, אשר תשי מורנה על יסוד הצמיחה החברתית והמגע עם החברה בו, סמכות הפוגעת בעיקרון קונסטיטוציוני של מדינת ישראל, הוראת־שעה זו תובעת בחינה מדי שנה בשנה, שר־הבטחון הראשון עשה זאת, ולא תבע הארכת סמכות זו ללא גבול של זמן. וזו כבר השנה השנייה ששר־הבטחון השני עושה אותו דבר: הוא אינו תובע מאתנו הארכת בלתי־מוגבלת של זמן, ואל לנו לתת לו מה שהוא אינו תובע כלל.

ברצוני לסכם: אני בעד אישור הארכת רק לעוד שנה אחת. אצביע בוועדת־החקיקה־והבטחון וגם כאן בעד הארכת הסמכות לשנה נוספת, מתוך כוונה ברורה ותביעה ברורה לבחון מחדש את הבעיות הגדולות של דרך ההגשמה, מתוך ראייה אקטואלית של הנעשה סביבנו, מתוך רצון הכוונות הקרבית שלנו, מתוך מגמה ברורה לעילוי ערך הנח"ל בהגת צה"ל, העם והנוער, ומימוש הכוח הצפון באידיאה ובחוקיה־יסוד של ישראל. אין ספק שבכל פינת חיים בארץ ישראל יש להקדיש את מרכז תשומת־הלב ליעל הצבאי המשולב ליעל הפיתוח בבנין העם הלוחם. אני מקווה שב־משך שנה זו יוזז משהו ליצירת חטיבות נח"ל קרביות, שיהיו זרובה גדולה לאותה תכנית של התיישבות אזורית רחבת־מידות, אשר את דגלה הניף הפעם שר־הבטחון הראשון לישראל.

מאיר וילנר (מק"י):

אדוני היושב־ראש, חברי־הכנסת. סיעתנו, סיעת המפלגה הקומוניסטית הישראלית, מתנגדת לקשור שני דברים שאין לקשור אותם: ענין השירות בצבא וענין העבודה בחקלאות. אנו בעד בטחון ישראל ובעד פיתוח החקלאות שלה, אולם אנו מתנגדים לכך שהצבא, עלידי הארכת השירות הצבאי לשנתיים־וחצי, יפתור את בעיית החקלאות כביכול. בשעתו היתה זו אמתלה להרחבת השירות הצבאי לשנתיים־וחצי, אמתלה בה השתמשו לגבי דעת הקהל בארץ, אשר התנגדה להארכת השירות. השתמשו באמתלה של עבודה בחקלאות (שבין כך ובין כך מגשימים אותה למעשה רק בחלק קטן ומתוך בובוז רב). כדי לשכנע שיש צורך בשירות צבאי של שנתיים־וחצי.

אם רוצים לעודד מה שנקרא הליכה לכפר, הרי יש דרך לכך עלידי יצירת תנאים אנושיים למתיישבים בכפר; יש לכך דרך שתצית הפיתוח, למשל, אינו מראה אותה: לי צור תנאים כאלה שאנשים ירצו ללכת לעבודה חקלאית, התנאים הם: הבטחת תנאי חיים אלמנטאריים לפחות בעבודה, בהשקיה, בדרכי תחבורה, בחיי תרבות, וקודם כל בעבודה ופרנסה.

עלינו גם לזכור את הקשר שבין ענין זה לבין מצבנו המדיני, ואני שמח שדואק חברי־הכנסת זיסמן הוכיח זאת וכן שר זאת. פעם, כאשר חברי־כנסת מסיעתנו היה עולה לדבר, היו חברי־כנסת מצדדים שונים של הבית אומרים: "הוא כבר יקשור את זה עם אמריקה..." היום זכינו לכך שלא רק חברי־הכנסת זיסמן מן הציונים הכלליים נאלץ לקשור את ציבה החמור של ישראל עם המדיניות האמריקאית העוינת, אלא רבים רבים אחרים כן — כל מי שאיננו רואה טעם להמשיך להוליך שולל את העם. כל אלה חוזרים על דברים שאנו אומרים כאן לפני שנה, שנתיים ושלוש שנים: המדיניות של ממשלת ארצות־הבירה, שממשלת בן־גוריון־רוקח בישראל ועכשיו ממשלת שרת־דורקח התקשרה אתה לחיים ולמוות ורוצה לקשור בה את ישראל לחיים ולמוות — מדיניות זו היא הרתי־סכנות לבטחון ישראל ולכלכלתה. היא שחניקה את סיכויי עצמאות ישראל. עכשיו אדם גם כן מ־

נדהם אספקט בטחוני: להיות פחות מעטים נגד רבים ולה־קם גורם של התיישבות בטחונית בארץ.

אין זה כלל מקרה ששר־הבטחון הראשון לישראל, זה שידע להתמודד ממאבקים על במת, "ליק אכססי", ושקע כולו בעניני בטחון על סף מלחמת הקוממיות, הניף עכשיו — אולי מתוך אספקט בטחוני מרכזי — את דגל ההתיישבות האזורית הדורשת רזרבות אנושיות גדולות, ובמשימה זו אננו יכולים לוותר על בית־הספר הנקרא צבא־ההגנה לישראל. אין זה מקרה שחוק זה הורחב ולידתו בעצם הקרבות על חירות ישראל, ואחד האנשים אשר נלקח מאתנו בא־סון מעגן, אותו שהוריה־גית ועלילה, חבר אפיקים, אליהו שומרני, שנקרא בפי הנח"לים פשוט, "אליק", שיקע את נפשו בענין זה לא למלחמת הקוממיות, אלא בתוך מלחמת הקוממיות, ושר־הבטחון הראשון לישראל העלה א־דיאה זו כעקרון קונסטיטוציוני במדינת ישראל.

בהגיון קיומנו ירדו הפיתוח והבטחון כרוכים. בעיה זו של התיישבות מזרזת בספר, ביצור הספר, התיישבות ליד עורקי הפיתוח ומילוי החלל הריק הקרוי הנגב והערבה, הינם בעיית בטחון פרמאננטית. יכולות להיות תופות־התרחבות או צמצום במפעל הנח"ל, אולם לבעיה העיקרית, מה יהיה על מאה אלף אנשים צעירים, שישוחררו במשך שנים ספורות ממחזורי שירות חובה, ומה יהיה מרכז ההקרנה החלוצית בתוך צבא־ההגנה לישראל, שמחזוריים גדולים של עשרות אלפי אנשים צעירים יכוננו להתיישבות — אין פתרון לכך בלי מרכז חיוני וצומח זה ששמו "נח"ל". אני מצטרף מאד על הלשון "הנקה" שנקט חברי־הכנסת זיסמן, אשר דיבר על "הקבר" של החוק, לאט לך, חברי־הכנסת זיסמן, בכוד לקונסטיטוציה. החוק הזה הוא תמצית של צרכי בטחון יסודיים, של השילוב האורגאני בין פיתוח קולוניאטורי בטחוני ובין פיתוח הכושר הקרבי.

נתחפף כאילו נימוק חדש ורציני לביטול הנח"ל: אני חיים בתקופה של תמורות סביבנו במאזן הרוחות, המבשרות תמורות יסוד במאזן הכוחות, אין ספק שעניני הבטחון יעלו למרכז תשומת־לבה והתגייסותה של האומה ויתפסו את המ־קום הראשון בתכנון קיומה תוך התקופה הקרובה. ודווקא מתוך כך אין לי ספק שמי שמסיח דעתו מן הבעיה של ב־צור הספר עלידי התיישבות והכנת רזרבות למען מילוי החלל הריק ששמו הנגב והערבה — מתנכר לבעיות הבטחון היסודיות.

בעיותיו הפנימיות של צה"ל אינן זרות לי, כפי שאינן זרות גם לאחרים, רוב המשתתפים בוויכוח זה היו חיללים. מתוך הכרת ענינים אלה אני יודע שיש לבחון את הדבר, אולם מה היא הבעיה?

אין זה חוק קל לצבא, גם לצבא שלנו, ואין הצבא מס־תגל אליו בלקות. אין דרכו של הנח"ל סוגה בשושינים. זהו חוק המעמיד את מדינת ישראל ואת צה"ל בנסיון מתמיד, וישנן עליות וירידות. אחת הבעיות הגדולות בעיצובה של פורמאציה צבאית זו היא — כיצד להגשים את החוק בחטיבות קרביות גדולות. מתוך התחשבות מאכסימאלית עם הבעיות החברתיות של גרעיני ההתיישבות לבנין ישובים חדשים בארץ. מכיוון שאין כאן שיגרה, אין מסלול ואין מסורת, ואין גם להשתמש בהעתק משהו צבא אחר בעולם. הרי כמו בענינים גדולים אחרים נקלעת מדינת ישראל בכף הקלע, גם בהגשמת החוק הזה. אנו מייפם מדי שנה בשנה את כוחו של שר־הבטחון ומקיימים טכס זה, כדי שמדי שנה יגיש לוועדת־החקיקה־והבטחון את מאזן ההישגים והצמצומים של הנח"ל, תכניתו הנח"ל, ויקבל את אישור הכנסת לכך.

מעמדה הבינלאומי וייעצו מצב שבו תוכל לעלות גם רמת הבטחון וגם רמת החיים של העם.

שר-הבטחון פ. לבון:

רבותי, חוק שירות הבטחון נולד בשנת 1949 במצב של זרמי עליה אדירים, שהעמידו בפני המדינה שאלות קשות וגדולות של קליטת המוני צעירים בבטחון, בעבודה ובחקלאות בעת אחת. במציאות זו של עליה נמשכת וגואה נקבע הסעיף בחוק, המחייב לאלתר שנים-עשר חדשי הכשרה חקלאית לכל יוצא צבא. אנו דנים על הענין היום במצב אחר. ואין טעם להתעלם מן השינוי האובייקטיבי במצב. היינו לגמרי בלתי אחראיים לעניני מדינת ישראל אילו נהגנו באופן עיוור והר פכים חוק שנולד, או הוראת חוק שנולדה בסטואציה מסויימת — שלצערי איננה עוד לעת עתה, ואני מקווה שהיא שוב תחדש — כאילו לא אירע כלום.

קרה, שישב של מיליון וחמש מאות נפש, למרות העובדה של חוסר עבודה ומסוים, כורע תחת נטל של הצרכים שלו בשטח כוח העבודה, גם בבטחון, גם בעבודה, גם בחקלאות. היום עומד הישוב לא לפני עודף של כוח אדם, למרות העובדה של קיום מספר מסוים של מחוסרי עבודה, אלא לפני עובדה מכרעת של מחסור משוע ככוח אדם למלוי משימות וצרכים יסודיים ההולכים ומתרחבים. אפשר מתוך כך לבוא לידי מסקנה פשטנית של ביטול ההוראה הזו בחוק. איננו מציע מסקנה פשטנית זו, מפני שהוראה זו, גם אם אינו ביכולתנו להגשימה באופן שלם ומלא, מבטאת — וזכה ערכה הגדול — מנחה יסודית בדרך בנינו של צבא-הגנה לישראל. וגם אם אין אנו יכולים היום להגשימה אלא באופן חלקי בלבד, הרי מגמתנו היא — יחד עם הגשמת הציונות — להגיע לידי כך, שנוכל להתקרב יותר ויותר אל הרצוי המוגדר בהוראת חוק זו. לכן אנו הולכים בדרך זו, שבשביל המתרחבים בפשטנות מחשבתית נראית כביכול לא הגיונית, ואין אנו מבטלים את הוראת החוק, אלא מתקנים את החוק מדי שנה בשנה, תוך ביצוע חלקי של המגמה, תוך בטחון. שבמשך השנים נגיע לידי כך, שהמגמה היסודית תיחפף ללחם חוקינו.

אני לכן דוחה את נוסח הדיבור על "סכס" ועל "קבר"; אני דוחה את נוסח הדיבור על "פיקציה" ועל "ביטול טוטאלי של הסעיף". יודעים חברי הכנסת ריפתין וכן-אהרן, שהאמירה על פיקציה טוטאלית היא אימרה פיקטיבית העומדת עמי-ה טוטאלית בניגוד לעובדות.

כשאלפים מרובים — גם אני לא אנקוב במספר — מלאים בצבא שלנו מרבית תקופת שירותם בהכשרה חקלאית ובהיאחזות בקבוצות ישוב חדשות; אלפים רבים; יודעו זאת חברי-הכנסת כן-אהרן, וגם חברי-הכנסת ריפתין יודע זאת.

יצחק כן-אהרן:

לא מרובים — מעטים !

שר-הבטחון פ. לבון:

מרובים. ויודע חברי-הכנסת כן-אהרן — ואם הוא אינו יודע, הוא חייב לדעת, באיזה מאמצים עולה למערכת הבטחון לקיים את ההתחייבות הזאת ולספק אלפים רבים; יודע בר נוכח מציאות זו על פיקציה ועל ביטול טוטאלי של הסעיף. זה לא רציני ועושה את ההיכוח ללא-רציני.

במצב זה כאשר בעשרות מרובות של ישובים לאורך כל גבולות הארץ, בצפון, במרכז ובדרום יושבות פלוגות נח"ל, כשבכל פעם נוצרות היאחזויות חדשות של נח"ל וההיאחזויות או ההתחליויות הופכות לישובי קבע של פלוגות

דים בכשלוש המדינות הפרו-אמריקנית שלכם; בכשלוש המדינות של הפקרת העצמאות הלאומית, ומתוך כך גם הפקרת הבטחון הלאומי של ישראל.

חוק זה קשור בין השאר בגישה פרימיטיבית לגבי אלה המאמינים בהסברות רשמיות בנוגע לחוק, בגישה פרימיטיבית מאד לעניני בטחון. גישה פרימיטיבית זו אומרת, שככל שאורך השירות הצבאי יהיה גדול יותר, וככל שתהיה לנו כמות גדולה יותר של כלי-נשק — תבוא הבעיה המרכזית על פתונה. אנחנו רואים שבארצות מערב אירופה, שבהן הגיעו הממשלות הסוציאליסטיות לשל-טון, החזירו לקדמותה את תקופת השירות הצבאי. לאחר שתחת לחץ אותה ממשלת ארצות-הברית האריכו הממשלות הקודמות את התקופה ללא צורך כסחוני, ומתוך נזק כלכלי. תחת אותו לחץ לפני שנים מספר, הוחלט כאן בכנסת ברוב קולות על הארכת השירות הצבאי. זה היה באותו זמן בו חשבה הממשלה שהנה מקימה ממשלת ארצות-הברית פיקוד מזרחי-תיכוני, והיתה התחרות בין חוגים ישראליים לבין חוגים בארצות ערב, מי יפגין יותר כושר צבאי, מי יצליח לשכנע יותר את ממשלת ארצות-הברית, שהוא יכול לתרום את תרומתו למטרותיה האיסטרטגיות. בתוך הבולמוס הזה של אמריקניזציה, של רצון להבליט שאנו מסוגלים לשאת את התכנית האמריקנית האנטי-סובייטית יותר מאשר ארצות ערב, מתוך הבולמוס הזה בא החוק הארכת השירות הצבאי.

נכון הוא שמצבה של ישראל קשה יותר. אין להתעלם מהסכס הסואני, אין להתעלם מן העובדה שהסכס זה טומן בחוכו סכנות חדשות לישראל ולאזור כולו ולמצבה הבינלאומי של ישראל. גם ענין הסיוע הצבאי המשועבד לארצות עיראק ומצרים מהווה סכנה. אולם הרע הוא בזה שאין הבריטים יוצאים מן הסואן, הצרה היא שהבריטים אינם יוצאים מן הסואן, והאמריקנים נוסף על הבריטים חודרים לסואן. והיום אמר אפילו חברי-הכנסת זיסמן שאמריקה — הממשלה האמריקנית, איננה מתכוונת לעם האמריקני — היא עוינת ליש-ראל ומסכנת את בטחונה של ישראל, כפי שסוף-כל-סוף הכריז אפילו אבא אבן.

ראובן שרי (מסא"י):

אתה נגד פינוי הסואן ?

מאיר וילנר (מק"י):

אנו בעד פינוי הסואן, אולם הם אינם מפנים, אלא מאיימים את תקופת שהייתם בסואן במקום עד 1956 לעוד שבע שנים. נוסף לכך נכנסים גם האמריקנים לפיקוח על הצבא המצרי.

תפיסה פרימיטיבית זו של עניני הבטחון והנסיון, לשטש את הלחץ של מעצמה זרה על כל גרורותיה, בכיון של הארכת תקופת השירות הצבאי — תפיסה זו יש לחסל.

הדרך לבטחון ישראל היא בהיחלצות מהצבת מציפ-ניהם של אויבינו בפנטאגון, בהיחלצות מכל מחשבה להחליף אימפריאליזם משועבד אחד באחר. על ישראל לנהל מדיניות בעלת יומנה ואקטיביות למען שלום עם מדינות ערב, למען שלום וידידות בקנה אותן המדינות שמדיניותן בעולם ובמזרח התיכון עולה בקנה אחד עם האינטרסים של העם בישראל — וכראש וראשונה ברית-המועצות. הפסקת הדיכוי של האוכלוסיה הערבית, ביטול הממשל הצבאי, פיתוח כלכלי של הארץ בהתאם לאינטרסים של ישראל וחיסול ההשתלטות הנוראה — כל אלה יגדילו את בטחון ישראל, יחזקו את

אין לנו כל סיבה להתבייש בהגשמה החלקית של הוראת החוק, ואין לנו כל סיבה להתבייש בכך שיש לנו אומץ לב, חברה הכנסת ריפתין, לבוא לכנסת ולהגיד : אנחנו איננו מוותרים על היסוד, אך מוכרחים בתנאי המציאות הנוכחית עדיין לסייג את הגשמתו של היסוד הזה. אבל אנחנו רוצים לשמור על היסוד, להגשים אותו במידת כוחנו היום ולצעוד לקראת מציאות, כל אימת שתבוא, שנוכל להפוך את היסוד הזה ליסוד כללי של מערכת הבטחון בארץ.

מה שנוגע לאמריקה ואימפריאליזם — אשאר את הענין הזה לחברה הכנסת וילנו.

אני מציע להעביר את ההצעה לוועדת החוק והבטחון.

היו"ר ב. מינץ :

אנו נעבור להצבעה. יש שתי הצעות : הצעה אחת להעביר לוועדת החוק והבטחון, והצעה שנית של סיעות מפלגת הפועלים המאוחדת, מק"י וסיעת השמאל, להחזיר את החוק לממשלה.

הצבעה

ההצעה להעביר את החוק לוועדת החוק והבטחון — נתקבלה.

ג. חוק שירות מילואים (תגמולים) (תיקון), תשי"ד — 1954

(קריאה ראשונה)

היו"ר ב. מינץ :

אנו עוברים לסעיף ב' של סדר-היום : חוק שירות מילואים (תגמולים) (תיקון), תשי"ד — 1954. רשות-הדיבור לשרת-העבודה.

שרת-העבודה ג. מאירסון :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, יש לי הכבוד להגיש הצעת חוק שירות מילואים (תגמולים) (תיקון), תשי"ד — 1954, הבא לתקן את חוק שירות מילואים (תגמולים) משנת תשי"ב — 1952.

בטרם אעמוד על פרטי החוק המוצע, ברצוני לסקור בהודמנות זאת את דרכי הפעלתו של החוק עצמו ואת המניעים לתיקון המוצע.

חוק שירות המילואים נתקבל בכנסת בחודש פברואר 1952 ונכנס לתוקפו בחודש יולי 1952. הודות לחוק זה נפתרה בעיית התשלום לעובדים שכירים המשרתים במילואים, באופן המונע עול כבד מהמעביד הבודד והפסד כספי גדול מהעובד המשרת במילואים.

בתחילה נקבע בחוק, שכל מעביד ישלם אחוז וחצי משכר העבודה לקרן ההשוואה. במשך הזמן הופחת תשלום זה והוא עתה חצי אחוז משכר העבודה. הקטנה זאת של התשלום לקרן יש לייחס לכמה גורמים וביניהם ליעילות הגביה ולתנודות במספר הנקראים לשרת במילואים. במידה שהצטרכו עודפים בקרן, משמשים אלה לרורבה להתחייבויות שוטפות וכסים להפחתת התשלומים. לא רק שהוקטן האחוז מהשכר המשתלם לקרן ההשוואה, אלא אף הגודל הסכומים המשתלמים למשרתיים במילואים. בתחילה היה מאכסמים

עתה, עם הפעלת חוק הביטוח הלאומי ולאחר שרכשנו נסיון בביצוע חוק שירות מילואים תגמולים, מוצאים אנו לאפשרי לכלול בשיטת התגמולים מקרן ההשוואה גם עובדים עצמאיים המתפרנסים על משלח ידם ואינם מעבידים שכירים כלל, או שמעבידיהם שכירים שמספרם מוגבל בתקנות. לפי החוק המוצע ישלמו כל העובדים העצמאיים במדינה אחוז מסוים מהכנסתם לקרן ההשוואה, והקרן תשלם לעובד העצמאי המשרת במילואים אותו התגמול המשתלם לעובד שכיר באותה דרגת הכנסה.

היות והמדובר הוא בקרן השוואה, יתנהל לפי החוק המרצע חשבון נפרד לגבי העצמאיים, וההכנסות מהעצמאיים חייבות לכסות את ההוצאות למתן תגמולים לעצמאיים. כתוצאה

ומחשיבים את שירות המילואים, בייתוד בתקופה חמורה זאת, כשכנינו העוינים מזדיינים ומאיימים עלינו, אולם חייבים לנו לעשות הכל כדי לשמור על משקינו לבל ייהרסו, ולמנוע הפחתת הייצור ופיגורו.

עלי לקבוע, ששירות המילואים המעסיק חקלאים רבים, ומהם רבים בעלי דרגות המשרתים מדי שנה בשנה, גורם לכך שהמשקים הם הסובלים והנושאים בעול הזה. כי היוצא הוא העובד העיקרי שעליו נשען המשק, בייחוד חמור הדבר לגבי המושב. במקרה זה נופל כל הנטל על האשה המטופלת בילדים — שרובם בגיל רך, ולעתים קרובות תלה תקופת השינוי בעונת עבודה חשובה, ועל ידי כך נדחות פעולות משקיות וזה גורם הפגיעה בצמיחה בתהליך הייצור. הפתרון של שכיית פועל מחליף מכביד ביותר — גם אם נמצא פועל מאומן. כי מי מכסה את הוצאות שכרו הגדול?

ובייחוד חמור הדבר במשקים הצעירים, בהם אין עזרה הורים, והבנים עדיין רכים. כי מי יעשה את העבודות הדוריות כשהמושב הצעיר מתרוקן מחבירי? אינני מציעה לשחרר את החקלאים משירות המילואים — אולם אני תובעת התייחסות עם המשק החקלאי, לעתים קרובות נשמעת בכנסת הערכה כנה על החקלאות: זוהי הדרך החשובה שתביאנו לידי עצמאות כלכלית, לידי השתפרות העם במולדתו, זוהי הדרך לכיבוש ארצנו, לביצורה ובסחונתה. אך יחד עם זה יש פיגור רב בביצוע ההחלטות הנצטות האלו.

הן כל ענין גדול מתפצל בביצועו לפרטים קטנים. לדוגמה: התקנה שפורסמה בימים האחרונים על האפשרות להתייבב לעתודות בשעות אחריצההרים, אלפי ימי עבודה בוובו על ידי כך שאנשים נדרשו להתייבב בשעות הבוקר, וכך צריכה להיות נתונה מחשבתנו לחיפוש דרך, איך להפחית ביטול זמן כמות אדם ובכספים.

יש למהר ולאשר את החוק ולהתחיל בביצועו. זה יהיה לטובת הגנתנו, כי האדם ימלא את שירותו בייתר נכונות אם משפחתו ומשקו יהיו בסדר.

טרם נקבע גובה התשלום של העובד העצמאי לקרן ההשקעה, ואני תקווה, שלא תהיה לה לשרת העבודה — הממונה על ביצוע חוק זה — גישה שגויה, ובקביעת אחוז התשלום בהתייחסות עם חובשיו יקחו בחשבון את המתייבבים הצעירים ויכולתם לשאת בקרן ההשקעה.

יש להעביר איפוא את החוק במהירות, ויתכן שיש לחשוב על תגמול טרואקטיבי לחקלאים. יש כמו כן לצרף גם חקלאים. יש כמו כן לצרף גם חקלאים למעצת המייעצת, שאתה תתייעץ שרת העבודה.

אליעזר שוסטק (תנועת החירות):

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, התיקון הזה בחוק בא באמת למלא חלל רציני בחינוך בשטח העובד העצמאי, בעל המלאכה, החקלאי הזעיר והתנווני הזעיר, שבגלל יציאתו לשירות מילואים היה סובל הפסד ניכר. אני חושב שהתיקון בא קצת במאוחר, אבל טוב שהוא בא עכשיו ואנחנו באמת נשתדל בוועדה שיבוא לקריאה שלישית עוד לפני הפגרה: נחמה לי שאני מוריע זאת על דעת הרוב בוועדה.

עם קבלת החוק הזה נגיע למצב, שבמעגל קבלת תש"ח גם בתקופת שירות מילואים, יימצאו כל העובדים השכירים וגם העצמאיים. אולם דווקא עם קבלת החוק הזה אני חושב שהגיע הזמן לתקן תיקון אחת יסודי בחוק, עד היום מפסיד רוחק 50% משכר עבודתו: כי יהיה אם הוא עצמאי, וכך אם הוא שכיר. בעל משפחה בלא ילדים מפסיד 35% ממה שהרוויח קודם; בעל משפחה עם ילדים מפסיד 20%.

משינוי זה יתול שינוי גם בהרכב מועצת קרן ההשקעה, עלי ידי צירוף נציג של העובדים העצמאיים.

התיקון החשוב ביותר שבחוק המוצע היא הכללת העובדים העצמאיים בשירותי קרן ההשקעה, זה ימנע את התייחסות רצויה של אימתן תגמול בעד זמן השירות במילואים לאדם שהכנסתו נפסקת לזמן השירות, אך איננו עובד שכיר.

התיקון השני שבחוק המוצע, שעליו ברצוני לעמוד, נוגע לסכום המשתלם למשרת במילואים מאוצר המדינה. סכום זה נקבע בחוק המקורי 650 פרוטה ליום, כולל דמי כלכלה, וכך שכל הסכומים שבחוק נתונים לשינוי לפי התנודות בש"ד העבודה, אין סכום זה ניתן לשינוי, והוא יציב. החוק המוצע מאפשר לשנות אף סכום זה בדרך שמשנים את סכום המינימום ואת סכום המאכסימום, לפיו משתלם התגמול, במידה שהסכום המשתלם על ידי האוצר יוגדל בעתיד — ויחזור להפריש על ידי קרן ההשקעה לאוצר המדינה.

השינוי האחרון בחוק המוצע מתייחס לגובה ההכנסה המשתלמת בסיס לתשלום לקרן ההשקעה, לפי החוק הקיים מש"ד תלם אחוז מסויים מכל ההכנסה לקרן ההשקעה, היות והתגמול משתלם רק על בסיס של מאכסימום הקבוע בחוק מצאנו לנכון להגדיל גם את ההכנסה שלפיה משלמים לקרן ההשקעה ולהעמידו על אותו מאכסימום שלפיו משתלמים דמי הביטוח למוסד לביטוח לאומי.

התיקונים המוצעים יספרו במידה רבה את החוק הקיים, ירחיבו את תחולתו על כל החוקים לכך ואני מבקשת להעביר לוועדת העבודה, ובקשתי נמרצת לוועדת העבודה, למי הר ולהחזירו לקריאה שניה ושלשית, מתוך התחשבות בריבים המשרתים במילואים.

היו"ר ב. מינץ:

גם הוויכוח על הצעת החוק הזה יהיה אישי, כל אחד — 10 רגעים.

רשות הדיבור לחברת הכנסת כפרית, אחריה — חבר הכנסת שוסטק.

שרה כפרית (מפא"י):

כנסת נכבדה, החוק המוצע, חוק שירות מילואים, בא לתקן את המעוות שנעשה כלפי העובדים העצמאיים, לאלה העובדים במשליחים בעצמם או עם בני משפחתם, ואינם מעבידים בו אנשים אחרים, כפי שהדבר ייקבע בתקנות.

לסוג הזה של העובדים העצמאיים יש להכניס את החקלאים, כשהחוק הובא בתשי"ב — 1952, שקבע הסדר לפיצוי עובדים בעד ההפסד שנגרם להם על ידי שירותם במילואים — תבעו הסדר דומה לחקלאים העובדים בכפיהם, אולם לא נענינו. ובמשך השנים שירותו מתייבבים רבים במשך חודש ימים, ולמעלה מזה, מדי שנה בשנה. הם שירותו בלא כל תמורה, כי הרי יודעים שמן התשלום שנקבע להם — 65 גרוש ליום, אחרי גיכוי הוצאות כלכליות לא יקבלו אלא 42.5, נוסף לזה נקראים החקלאים לימים בודדים ולתמרונים.

שמענו לפני כן מפי שריבטחון הלל על ההגנה המהירה ביה, אכן, היא חשובה מאוד בשבילנו. אולם ידענו שבתמורה נים אלה משתפים מתייבבים חקלאיים ממושי עולים, השוכים נים בגבולות ועל הספר, והם זונחים את משקיהם ונאלצים ללכת לתמרונים אלה, שערכם ודאי שאינו מוטל בספק, וכך מקדישים החקלאים ימים, שבועות ולמעלה מחודש מדי שנה בשנה בלא תמורה כספית.

כולנו מכירים בערך הרב של הכשרת העם בהגנת ארצי,

שך הזמן שירתו את המדינה שירות צבאי ממשי. במצב הבטחוני שאנחנו נמצאים בו, המילואים הם הורוע החשוב ביותר של הצבא שלנו. וביתוד לאור מצב העליה, ולפי דעתי צריך לעשות הכל כדי להחביב את ענין השירות במילואים. אילו זה היה כרוך במעמסה כל כך עצומה שהמשק לא יכול לסבול זאת, והמדינה לא יכלה לסבול זאת, אולי הייתי חושב שמה לא הגיע הזמן לכך. אולם לפי הערכתי יש היום אפשרות, בלא קרנן כספי גדול, ובלא מאמץ יותר גדול מזה שקיים עכשיו, להקים את קרן הביטוח הכללית של המדינה למילואים, או על ידי תשלום של כל המפרנסים, או על ידי קיום המצב הנוכחי בתוספת העצמאים שנכנסים למעגל.

אני מבקש איפוא את הממשלה, לאחר שנכנסים בוועדה את התיקון המבוקש עליי, שם היא תחיש את התיקון המוצע כדי להחביב ככל האפשר את ענין שירות המילואים על הירצאים לשירות כי בנפשו הוא הדבר. הבה ונחיש את התיקון היסודי הזה, שכל המשרת במילואים לא יפסיד כלום לפחות בשטח שר העבודה וההכנסה הקודמת שלו.

חנה למדן (מפא"י):

אדוני היושב הראש, חברי כנסת נכבדים. גם אני מצטרפת לאלה המביעים את סיפוקם מכך, שהצעת תיקון זו באה למלא את החסר לגבי עצמאים הפסידו את הכנסתם בתקופת שירותם במילואים, ביניהם גם כאלה שהפסד זה גרם לכריתת לחמם מפיהם. לא סוד הוא, שבין העצמאים ישנם אנשים שהכנסתם זעומה, והפסד זה שוגרם להם היה מכאיב ביותר. הצעת חוק זו באה לתקן מעוות זה.

אני שמחה שהצעת זו הובאה דוקא בימי התמרונים, ובוודאי תהיה לנו התזמנות להביע הרגשת הוקרה על רבים בארץ לחיל המילואים במלוי חובת בטחון המדינה. אנשים שהדבר ניתן להם לא בקלות יתירה מקבלים זאת כדבר מובן מאליה, ועושים זאת בשמחה, ותחורים גם הביתה בהרגשת יתר של בטחון עצמי ולאומי.

ביקשתי רשות להדביר כדי להציע לתקן תקלה אחת. ישנם בארץ רבבות לא מעטות של אנשים שאין להם מקום עבודה קבוע, וכשהם יוצאים מהמילואים ומקבלים מהצבא את התשלום, אינם יודעים בכלל אם מגיע להם תשלום נוסף, ומיין מגיע להם תשלום נוסף זה. הרבה אנשים הפסידו סכומי כסף שהגיעו להם בדין, מפני שלא ידעו מה זאת קרן ההשוואה, איפה היא קרן ההשוואה וכדומה.

אני מציעה לקבוע כאן אחת משתי הדרכים: או כשאישי המילואים המקבל צו להתניצבות, יקבל מיד טופס מדרס כי ייאמר מה הן זכויותיו ולאן עליו לפנות, או כשהוא מקבל תשלום בצבא במגר שירותו במילואים, יקבל טופס שלפיו יידע בדיוק לאן עליו לפנות ומה הן זכויותיו.

נדמה לי שבחוק הגימלאות למילואים הבטחנו מינימום אלמנטארי של 120 ל"י. אם תקחו בחשבון מה הכנסתם של אנשי העבודה שאין להם מקום עבודה קבוע, תבינו מהו היקף הנזק הנגרם לאנשים אם אינם מקבלים את התשלום. ובהתאם לכך אבקש להתחשב בהצעת.

שר-הבטחון פ. לבון:
זאת אפשר לקבוע בתקנות.

מאיר וילנר (מקי"י):

אדוני היושב הראש, חברי הכנסת, סיעתנו תומכת בעצם העיקרון שהחוק הזה קובע, שלא רק פועלים שכירים, אלא גם עובדים עצמאיים מסוגים מסויימים יוכלו לקבל תשלום בעד שירותם במילואים. יתרה מזו, דרשנו דבר זה עוד בשנת

בזמן שקבענו את החוק לא ידענו באמת את היקף ההוצאות והיקף המעמסה הזאת. גם נותני העבודה המשלמים כיום את שלושת רבעי האחוזים, גם אוצר המדינה וגם הצבא לא ידעו את ההיקף הזה. והיה בזה אולי מז ההגיון שהלכו בדרך כזאת.

היום אין הצדקה להפסד הזה, לא הצדקה מוסרית ואף לא הצדקה תקציבית וכפית. התחלנו בתשלום של 1.5% משר-העבודה. כיום משלם נותן העבודה רק 0.75% כלומר, 50% ממה ששילם לפני שנה, — פחות משנה. ויש כיום עודף גדול בקרן ההשוואה. אינני קרוב למקורות האינפורמציה ואינני יכול לדעת בדיוק מהו העודף: אני מעריך שזה עודף של יותר ממיליון לירות, אולי כמיליון וחצי לירות, עכשיו ייכנסו למעגל התשלום לקרן ההשוואה גם עצמאיים, בתשלום שהם משלמים לביטוח הלאומי. נדמה לי שיהיה עכשיו אפילו מצב כזה, שה צבא יוכל אולי לחסוך את 430 הפרוסות ליום שהוא משלם לחייל המשרת במילואים, אם נהפוך — וזהו הצעת — את קרן ההשוואה הזאת לקרן ביטוח המילואים של המדינה.

אינני יכול להגיד מה בדיוק הדרך הנאותה יותר כדי להגיע למצב כזה, כי זה ענין שבשלב אקטואר — או שכל המפרנסים במדינה ישלמו אחוז או חצי אחוז או אחוז וחצי לקרן הביטוח הזאת של המדינה, ואז יכסה משק המדינה לכל הוצאות אים למילואים את ההפסד של מאה אחוזים של שר העבודה או הכנסה בתקופת השירות; או, — אם בלתי אפשרי לעשות זאת בצורת אחוז של כל המפרנסים במדינה, כמו במס הכנסה — להשאיר את המצב הקיים, כלומר, נותני העבודה ישלמו לקרן הביטוח או 1.5% או $\frac{3}{4}$; העובדים יהיו מוכנים — גם אלה שאינם משרתים כלל במילואים — לשלם, אינני יודע כמה, זה גם כן ענין של אקטואר — איזה חלק של אחוז, כמו כן ישלמו מהיום ולהבא גם העצמאיים, ותיווצר קרן גדולה מאוד — קרן של ביטוח הדדי של המדינה לכל יוצאי המילואים.

אני משוכנע, שאילו היו מומחים בודקים את הדבר הזה היו נוכחים שהיינו חוסכים בזה לאוצר המדינה מתקציב הצבא, המשלם כיום 430 פרוטה לכל יום נוסף על המזון, סכום כסף ניכרים. אולי היתה זאת כוונה טובה שהתחילו בתשלום של 1.5%, ועכשיו אומרים להותן העבודה: אתה אינך צריך לשלם כל כך הרבה, אלא להיפך — המדינה מחזירה לך כסף ואתה משלם עכשיו רק $\frac{3}{4}$. מקודם היה גם ענין של קוסטפלוס, וכל מה שנותן העבודה היה משלם — היה בא לממשלה ודורש הוספה על המחירים הרשמיים. זה איננו קיים עוד כיום, ואין כל הצדקה להמשיך במצב כזה, שהיוצאים לשירות מילואים יפסידו 50 אחוז או שליש משכר העבודה.

אני מציע איפוא, לעשות את התיקון היסודי הזה, שכל אלה היוצאים למילואים יקבלו מהיום ולהבא את כל שכרם שהפסידו בתקופת השירות לפי מה שהרוויחו קודם היציאה למילואים.

כשיו עודף בקרן ההשוואה ויכול להיווצר עכשיו מצב של קרן ביטוח כללית גדולה של המדינה, אין הצדקה שיפסידו אלה היוצאים לשירות במילואים אפילו 20% משכרם הקודם. אף על פי שהמוצע של ההפסד הוא לפי דעתי כשליש משכר העבודה.

אני חייב לציין, שהאנשים החוזרים כיום משירות במילואים, חוזרים מלאי-הכרה לתפקידים כיום בתקופה זו, מה שלא היה כן לפני שנתיים, ומתן שלא היה אפילו לפני שנה. זה היה מין טורח על היוצאים למילואים, וכשהאנשים חזרו, לא ידעו לשם מה קראו אותם? נדמה היה להם שביבנו ימים לחינוך. כיום חוזרים אנשים מלאי-שמחה והם מרגישים שבמי

חקלאיים שנעשה הכל על מנת להתחשב עם אפשרויות המשק החקלאי לגבי בחירת העונות המתאימות. צריך שתהיה פעם בענין זה שיחה "נוקבת", כמו שאומרים בארצנו. בין משרד-הבטחון והחקלאים.

בועדת-העבודה נעסוק בוודאי בפרטי החוק, אך ברצוני להפנות כבר קצת תשומת לב הכנסת לכך, שהתוספת של סעיף 3א בענין שינוי שיעורי התשלומים היא יותר מדי גמישה. כתוב כאן ששר-העבודה, באישור ועדת-הכספים של הכנסת, רשאי לשנות בתקנות את הסכומים הנקובים בסעיף 2 ו-3, בשים לב לתנודות במדד יוקר המחיה. לא צריך לשלם "לב", למדד, אלא יש לשנות בהתאם לסדר. איני חושב ששרת-העבודה רק רשאית; מדוע לא לעודד אותה ולהגיד לה שהיא חייבת, ולתת לה את הסמכות לשנות? בעיקר שקיים כאן הצל של ועדת-הכספים, ואחרי שצריך "לשים לב", ואחרי שהיא "רשאית", מופיע ידידנו גורי בוו' עת-הכספים ואשכול וכו', וגם להם זכויות.

אם אנו דואגים מסעיף זה יהיה ממש, וחשוב שיהיה ממש, נצטרך לנסחו באופן קצת יותר פשוט וברור. זה לא יזיק לחוק הזה.

שלום זיסמן (הציונים הכלליים):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה! גם אני מצרף את קולי למקהלת המשתתפים את החוק. אמנם התחנות שלנו טוחנות לאט, אבל טוב שהגענו לידי כך. עמדתנו תחת לחץ של אנשי מילואים רבים שהיו בשטח זה מופלים לרעה, וטוב שלפחות בשנה הששית מתקנת הכנסת את המצב.

אך יש לי כמה הערות: קודם כל, כדי שהחוק לא יהפוך למס, כפי שהתרגלנו בארץ במקרה שמטילים על האזרח לשלם סכום מסוים למקרה מסוימת, הופך הדבר לשגרה. ולבסוף למס; וכדי למנוע מחוגים מסוימים, שאינם חייבים במילואים בגלל הגיל למשל, כגון סוחרים מכולת או בעלי מספרות, כדי למנוע מהם אדיבהנה רצוי מאד — ואני עומד על כך כבר בקריאה הראשונה — שמדי שנה בשנה יפורסם, לא רק בועדת העבודה אלא גם בכנסת ובציבור, כמה כסף נכנס מכל מקצוץ ומקצוץ, כמה כסף צריך היה לחלק לאנשי המילואים, ואם נשאר, כמה נשאר, ובאיזו מידה הוחזר מה שנשאר. אני מבין, שזה קשה במידה מסוימת בגלל קטנות בטרמינים, שלא יצטרכו להגיד מה מספר אנשי המילואים בקרב העצמאים. אבל אני סומך על האנשים האחראים לעיבוד החוק, שימצאו את הדרך המתאימה להפוך את החוק הזה למה שצריך להיות: חוק של עזרה הדדית לתשלום למילואים. אם נאמר שזוהי עזרה הדדית, הציבור יבין יפה את הדבר. איני רואה סיבה מדוע נמנע מהציבור את הידיעה המדויקת על תהליך הגביה, ולוקחתה ומטרתה הכספיים.

ביחס להגדרת עובד עצמאי עלינו לעמוד על הצורך בבהירותה. בהצעת החוק נאמר: "עובד עצמאי" פירושו — העובד במשלח ידו בעצמו או עם בני משפחתו ואינו מעביד בן אנשים אחרים למעלה מן המספר שנקבע בתקנות...". הייתי מאד מעוניין לדעת, מה יקבעו התקנות? אדם המעביד 3 אנשים למשל, נמנה על העובדים העצמאיים או לא? אם הכוונה היא להסדר כמו בחוק הביטוח הלאומי, צריך לדעת זאת. לעומת זה הסיפא של ההגדרה בהחלט אינה ברורה. נאמר כאן: "למעט מי שנמנה על סוג אנשים שהוצאו בתקנות מכלל עובדים עצמאיים". שוב מתייצבת השאלה, מי הם סוגי האנשים שיוציאו אותם מכלל סוג העובדים העצמאיים? כששאלתי את אחד האנשים שיש לו יד בהכנת החוק, הוא נתן לי דוגמה: נניח שהסדרות הרופאים תאמר שאין היא מעוניינת להשתתף בחוק הזה. יוכלו התקנות לפטור את

1951. נציג סיעתנו בדיון על חוק זה אמר אז, שלא ייתכן שהחוק בדבר תשלום תגמול בזמן שירות במילואים לא יכיל לול אלפים רבים של אנשים, עובדים עצמאיים שאינם פועלים שכירים. לכן, אמנם במאוחר, באה הצעת-חוק זו לתקן את המעוות לגבי עובדים רבים, שבלי כך ספק שירותם במילואים לא היה כל תמורה בעד איבוד פרנסתם היווה לא רק קושי גדול, אלא לפעמים העמיד את האנשים במצב כלכלי קשה.

דעתנו היא שהצעת החוק טעונה תיקונים יסודיים. קודם כל אין כל הצדקה שיהיו הפסדים לעובדים שכירים או עצמאיים, כי זה נוגע לשני הסוגים האלה המשרתים במילואים. אני מתכוון לשני דברים, ראשית כל, לפי סעיף 2 של חוק שירות במילואים נאמר בקשר לתגמולים, כי מי שמשרת יום או יומיים אינו מקבל תמורה כלל, ודבר זה מתווסף למספר ניכר של ימי עבודה במשך שנה. אין כל הצדקה שגם שירות המילואים הזה לא ייכלל במסגרת השירות שיש תשלום בעדו.

שנית, שאלת ההפסדים. כבר נאמר שלפי הצעת-החוק עובד עצמאי רווק מפסיד 50%; נשוי בלי ילדים — 35%; נשוי עם ילד — 20%. אין כל הצדקה פיננסית לכך, משום שאם יגבו מהמעבידים את השיעור המלא שהחוק מחייב אותם, אפשר יהיה להגיע למצב של תשלום בשיעור 100%. על כל פנים אנחנו תובעים, שבכל משפחה עם ילד או מספר ילדים, לפחות הסוג הזה לא יפסיד, כי אנחנו יודעים את המצב הכלכלי הקשה, העליה המתמדת של המחירים והירידה של השכר הריאלי, וקיצוץ הפרנסה גם של בעלי-מלאכה וסוגים נוספים של עמלים.

החוק אינו מחייב במידה מספיקה, ואין כל בהירות בשאלה של מחסור-העבודה והעובדים עבודת-דחק וסוגים דומים. אין כל הצדקה שהם לא יקבלו תשלום ראוי לשמו. אנו מציעים שיהיה סעיף בחוק אשר יקבע סכום ממוצע של הכנסה, נאמר 200 ל"י, ולפיו ייחשב התשלום בזמן השירות בעתודות.

עומדת גם שאלה נוספת שפעמים רבות האנשים אינם יודעים מה התשלום המגיע להם בעד שירות במילואים. אין בהירות בשטח זה, וכמו בסוגים אחרים של חוקי עבודה — אמנם אין זה חוק עבודה — אדיבהירות קיימת והמצב הוא שאנשים לא יפנו לא לבית-משפט ולא למסד אחר אשר יפתור את הבעיה הזאת. החוק צריך לחייב את הממשלה, את משרד-העבודה, לקבוע תקנות כאלה שבסוף תקופת השירות, לא שאיש המילואים יצטרך לחפש דרך כדי לדעת בדיוק מה מגיע לו, אלא שיצורף מיד או כעבור זמן קצר חשבון מדויק ותשלום מדויק. זאת צריך לקבוע בחוק.

אלה הם הדברים שאנחנו מציעים לתיקון בהצעת החוק שלפנינו. כפי שאמרנו. אנחנו בעד העיקרון הכלול בחוק זה ונצביע בעד העברתו לוועדה.

יעקב ריטחין:

כנסת נכבדה. גם אני תומך בהצעה של שרת-העבודה, להעביר את הצעת החוק, שהוא חיובי ביסודו, לוועדת-העבודה. אם חברי-הכנסת שוטטק דיבר בשם רוב חברי ועדת העבודה, הרי אני מדבר בשם המיעוט, וגם אני מוכן לתת את ידי, שחוק זה יוגש לקריאה שניה ושלישית עוד לפני הפגרה, ותהיה בזה תרומה קונסטרוקטיבית של הכנסת לגבי ציבור רחב מאד הממלא את שליחותו הלאומית באמונה.

אני תומך גם בהערתה של חברת-הכנסת כפרית, שיש צורך במאמץ מיוחד כדי לפגוע פחות במצבו של המשק החקלאי על-ידי גיוסים למילואים. מובן שהתפקידים של בטיחון הם עדיפים ומכריעים, אבל לא תמיד יש הכרה במשקם

מצויים לא להטיל מעמסה על המשק במידה שאין הכרח; אבל במידה שיש הכרח — אין ברירה.

לחברת-הכנסת לדמן: אני חושבת שגם ש"הבטחון, במידה שזה נוגע לה וגם אנו במידה שזה נוגע לנו, נהיה מוכנים לעשות כל תיקון כדי להביא בצורה הברורה ביותר לדיעת האיש המשרת במילואים מה עליו לעשות באישור שהוא מקבל עם גמר השירות שלו. מהשלם הצבאי. אם יש צורך להסביר לו בעליפה ובכתב עוד פעם, אין כל ספק שנוע" שה זאת, כי אין לנו ענין שהכסף יצטבר בקרן ואלה שמגיע להם לא יקבלו אותו. איש אינו מעוניין בזה.

יש לי הרגשה שחברת-הכנסת וילנר אינו יודע את החוק על בוריו. הוא בוודאי אינו יודע — בכל אופן, זה לא בא לידי ביטוי בדבריו — שאלה המקבלים מינומם, שהוא עכ" שיו 120 לירות, מקבלים 100%. לא היה לי ברור בדיוק מדוע הוא רוצה לקבוע מינומם של 100 לירות, מדוע הוא רוצה להוריד את המינומם מ-120 ל-100 ל"י.

מאיר וילנר (מק"י):

אני הצעתי 200 ל"י.

שר-העבודה ג. מאירסון:

זו העלאה מ-120 ל"י עד 200 ל"י.

לחברת-הכנסת ריפתין: בסעיף 3 לא חל כל שינוי. קודם כל, זה בהתייעצות עם המועצה; שנית, נדמה לי שזה לטובת העניין. אם יהיה כתוב בחוק בדיוק, שזה יהיה צמוד לאינדקס, יש ספק — והואיל וזה צריך לעבור למועצה להתייעצות ול- וועדת-הכספים — יש ספק שלא נוכל לעמוד בדיוק על מה שכתוב בחוק. אבל נדמה לי שאם נערוך סקר על העבר, נד" מה לי שלא הפסידו, פחות או יותר עמדנו בקשר עם התנו" דות באינדקס. ואני מאוד מאוד מעריכה את רצונו של חברי- הכנסת ריפתין להרחיב את סמכויותי של שר-העבודה, אבל אני מבקשת אותו לחזור לזה בחוק אחר; דוקא בסעיף זה — לא.

לחברת-הכנסת זיסמן אני רוצה להגיד, שכל התקנות מת- פרסמות לאחר התייעצות עם המועצה. אין זה סתם שר- העבודה, אלא אחרי התייעצות עם כל המועצה.

ביחס לעצמאיים אני חוששת — אם הבינוני נכונה את דברי חברת-הכנסת זיסמן — שלא נוכל למלא את בקשתו. הוא אמר שבין העצמאיים יש שלא שהם בגיל גבוה יותר ואינם משרתים במילואים, ועל כן אין להכניסם לקרן. זה לא ייתכן. גם בין השכירים יש רבים שאינם משרתים במילואים, וכל כוחו של החוק הזה הוא בכך, שעלי-די ששלום קטן מכולם מצטבר הון גדול ואפשר לספק את הדישה. מה שכתוב בחוק, שחוג כלכלי עצמאי יכול לבוא ולהגיד: אינני רוצה לא לשלם ולא לקבל — אחרי התייעצות עם המועצה מותר לשר לשחרר את החוג הזה. אני, למשל, בהירות רבה ובחוסר-רצון רב אלך לשחרר חוגים כאלה, והואיל ואין לנו אפשרות לדבר עם מאה אחוז של חברי החוג הכלכלי, אתייחס בהירות רבה לכל נציג חוג כזה שיבוא לבקש לשחרר אותם מהתשלום וגם מקבלת התגמול.

בנוגע לשאלת קביעת העצמאיים: בחוק הביטוח הלאומי, בתקנות, זה נקבע — עד שלושה שכירים. אינני אומרת שזה מוכרח להיות גם פה, גם על כך תהיה התייעצות עם המועצה, וכפי שיעצו — כך יוחלט.

אשר להצעתו האחרונה של חברת-הכנסת זיסמן, אינני יודעת מי ספר ומי החליט שדוקא בעלי התנויות והספרים הם הרוב, שלגביהם הוא מציע להתייעץ עם שר-המסחר-התעשייה. התייעצות מאוד נעימה, אבל האם אוכל להפלות לרעה את

הסתדרות הרופאים מלהשתתף בחוק. ואם הכוונה היא להס" תדרות הרופאים, יכול הדבר להיות לגבי כל מקצוע ומקצוע, ולמעשה התקנות הן שיקבעו את גורל החוק הזה.

אני מציע, שאת הטיפול בפרטים נשאיר לתקנות אבל החוק עצמו צריך לטפל בפרוצדורות, ב"פוליס", איזה סוגי מקצוע יהיו פטורים ומי רשאי להחליט על פטור זה.

סעיף 7 מציע להוסיף לסעיף 10(ב) של החוק את הפסקה הבאה: "נציגי העובדים העצמאיים במועצה יתמנו על ידי שר העבודה. לאחר התייעצות עם הארגונים שלדעת השר מייצגים גים עובדים עצמאיים". בשם לב לכך, שחלקם הגדול של העובדים העצמאיים הם בעלי חנויות, סוחרי מכולת, בעלי מספרות וכד', הייתי מציע לקבוע, שנציגי העובדים העצמאיים יתמנו על ידי שרת העבודה בשיתוף עם שר המסחר והתעשייה.

יוחנן בדר (תנועת החרות):

מדוע לא שר המשפטים?

שלום זיסמן (הציונים הכלליים):

שר המסחר והתעשייה נוגע ישירות לסוחרים יותר מאשר שר המשפטים. תסכימו אתי שהגיוני הוא שדוקא שר המסחר והתעשייה המטפל בכל העניינים של הסוחרים יהיה שותף בקביעת הנציגים.

ז'גיה טברסקי (מפא"י):

ושר החקלאות — ביחס לחקלאים?

שלום זיסמן (הציונים הכלליים):

אני מצרף את הצעתו, במידה שהיא הגיונית להצעות שכבר הושמעו. גם אני מחייב את החוק הזה.

שר-העבודה ג. מאירסון:

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מודה לחברת-הכנסת שהביעו את הערכתם לתיקון הזה בחוק.

כרגיל, כשאני מביאה חוק לכנסת, אני אומרת תמיד שוועד-ההעבודה לא רק רשאית, אלא גם חייבת לתקן כל דבר הניתן לתיקון בחוק, ואני מקווה שכך יהיה גם בתיקון זה. מלים אחדות להערות שנשמעו כאן. ראשית — לחברת הכנסת כפרית. מבלי להכנס כאן, לחישוב האחוזים, וזה בוודאי לא יודרש ממני, אין לי כל ספק שכאשר יותקנו התקנות ויתליטו על האחוזים, לא יתקבל על הדעת שלא יביאו בחשבון משקים צעירים בהתיישבות, ועל פי זה יהיה דינם.

לחברת-הכנסת שוסטק אני רוצה להגיד, שלפי דעתי צריכים אנו ללמוד מהדרך שהלכו בה בחוק זה. נדמה לי שהרבה יותר טוב נותן לנו, לכולנו, שלא התחלנו בגדולות, ואנו יכיר לים לעשות בו בזמן שני דברים, לכאורה סותרים, אבל הם בכל זאת לטובת הכלל: אנו יכולים להקטין את אחוז התשי" לומים ויחד עם זאת להגדיל את התגמול למשרתים במילואים, וגם להרחיב את מעגל האנשים שעליהם חל החוק. נדמה לי שיותר מזה אי-אפשר לדרוש מחוק אחד. אינני רוצה להגיד עכשיו לחברת-הכנסת שוסטק כן או לא, אך כרגע ברור לי דבר אחד — לא. אני מוכנה לקבל את ההנחה, שהו חומר שצריך ללמוד אותו, ואני מוכנה לבקש את המומחים לסוגיהם שיתיעצו ויראו אם הדבר הוא אפשרי.

אולם מה שאינני יכולה לקבל הוא, שהואיל ואין עכשיו שיטת "קוסט-פלוס", אין לקבל שאם מטילים אותו יותר גבוה על המשק — הצרכן אינו משלם, בדרך כלל הצרכן משלם, והלוואי והיה משלם רק באותה מידה שמטילים על המשק, בסופו של דבר זה מתגלגל באיזון צורה שהיא על הכלל, ואנו

— חוק שירות מילואים (תגמולים) (תיקון) (מאירסון, אשכול, מינץ) : חוק לימוד חובה (הוראות-שעה)
— (תיקון) (מינץ, בוגר, ארם)

הואיל ואנו עומדים עכשיו באמצע התמרונים, בוודאי אוכל לא רק בשמי, אלא בשם הבית כולה, להגיד גם ל"כחור לים" וגם ל"ירוקים", שבאופן שווה הם נהנים מאהדת כולנו.

הי"ר ב. מינץ :

ישנה רק הצעה אחת — להעביר את הצעת החוק לחוק דת העבודה.

הצבעה

ההצעה להעביר את החוק לוועדת-העבודה נתקבלה פה אחד.

הי"ר ב. מינץ :

אני שמח לקבוע שכל הבית התאחד מסביב להצעת החוק, והיא מועבר פה אחד לוועדת-העבודה.

ד. חוק לימוד חובה (הוראות-שעה) (תיקון), תשי"ד — 1954 *

(קריאה שניה וקריאה שלישית)

הורים שהכנסתם אינה עולה על 2000 לירות לשנה יהיו משוחררים מתשלומם של כל השכר בעד שנת הלימודים תשט"ו. הכנסת תצטרך להחליט אם היא מקבלת על עצמה לקבוע את מי לשחרר מתשלום שכר-הלימוד, או שהיא מקבלת את הנאמר בהצעת החוק, שהרשות המקומית היא שתקבע זאת.

אשר לסעיף 7 של החוק, מוצע להחליף את הנקודה שצ"סופו בפסיק, ואחריו יבואו המלים "ורבפרט מן החובות המוטלות על רשות החינוך המקומית לפי הסעיפים 7 (ב) ו-8) לאותו חוק". ברצוני רק לציין, שבסעיפים אלה של חוק חינוך החובה נאמר, ששר החינוך קובע את שיעור השתתפות המדינה ורשות החינוך המקומית בקיום מוסדות החינוך היסודיים. בהצעת תיקון זו אנו רוצים שהילדים בגיל זה יקבלו את החינוך הדרוש להם ושלא יוטלו ההוצאות על כל ההורים, אלא רק על אותם ההורים שידם משגת לשלם.

אשר לסעיף 8 של החוק, מציעים להוסיף אחרי המלים "שנת הלימודים תשי"ד" את המלים "שנת הלימודים תשט"ו".

ישנן כמה הסתייגויות להצעת החוק שהמסתייגים ינמקו אותן בעצמם. אני רוצה רק להעיד ליושבראש, שבין ההסתייגויות ישנה אחת של חברי-הכנסת וילנר וישנה החלטת לצרף את שמו להסתייגות של חברי-הכנסת ברמן.

הי"ר ב. מינץ :

לסעיף 1 של הצעת החוק אין הסתייגויות.

הצבעה

סעיף 1 בנוסח הוועדה נתקבל.

הי"ר ב. מינץ :

לסעיף 2 ישנן הסתייגויות של חברי-הכנסת ארם, רויאל נאור וברמן.

משה ארם :

כנור היושבראש, כנסת נכבדה, כדי לקצר את הפרוצדורה אנמק את כל ההסתייגויות בבת אחת.

בוודאי שמתם לב, חברי-הכנסת, ששר החינוך שהביא את חוק לימוד החובה נכשל בפליטת פה בקביעת שם החוק. במקום לציין את החוק כהוראת-שנה כתוב "הוראת-שעה". אכן ארכו השעות אצל שר החינוך, ובהיפוך למידתו של הקב"ה,

יתר חברי בממשלה? אינני מבינה מדוע אינני צריכה להתיעץ עם שר-התקלאות על העצמאים החקלאיים, עם שר-הבריאות על הרופאים, עם שר-המשפטים על עורכי-הדין, זאת אומרת שבכל דבר צריך לבוא לממשלה...

שר-האוצר ל. אשכול :

ושר-האוצר?

שר-העבודה ג. מאירסון :

ועם שר-האוצר על כל משלמי המסים. זה קצת לא מתקבל על הדעת. למעשה זו התייעצות עם הממשלה כולה, ונמנה לי שאחרי דחיית הצעתו של חברי-הכנסת ריפתין על הרחבת סמכויותיו של שר-העבודה, צריך להשאיר לפחות את הסמכות הזאת בידי שר-העבודה.

הי"ר ב. מינץ :

אני עוברים לחוק לימוד-חובה (הוראות שעה) (תיקון), תשי"ד—1954. רשות-הדיבור לחברי-הכנסת ח. בוגר.

חיים בוגר (בשם ועדת-החינוך והתרבות) :

אדוני היושבראש, כנסת נכבדה, בשם ועדת החינוך והתרבות אני מבקש את צערי על-כך שהיושבת-ראש שלה, חברת הכנסת פרסיץ, עדיין איננה בקו הבריאות ואיננה יכולה להביא את החוק לאישורה של הכנסת.

חוק לימוד החובה מטיל על המדינה לתת חינוך חנם לכל הילדים מגיל חמש עד 14. בשנה שעברה קיבלה הכנסת תיקון האגמר, שבשנת תשי"ד חוטל חובת הלימוד לילדים בגיל חמש על המדינה, על הרשויות המקומיות בהשתתפות הורי הילדים. עכשיו מציעים תיקון נוסף האומר, שבמקום ההגדרה "שנת הלימודים תשי"ד" תבוא ההגדרה "שנת הלימודים תשי"ד" או "שנת הלימודים תשט"ו" — תקופה שאינה עולה על 12 חדשים, ושתחילה וסיומה, לגבי כל אחת משנות לימודים אלה, נקבעו על-ידי השר בהכרזה שפורסמה ב"רשומות". אני חושב, שכל הבית יסכים להדגיש את המלים "תקופה שאינה עולה על 12 חודשים" כולנו רוצים שהילדים בגיל חמש יקבלו חינוך חובה חנם, אולם אנו פוחדים מפני המטרות האומרת: אדם שעבר עבירה וחזר עליה נעשית לו להיחרג. כולנו מסכימים שלא יאריכו את התיקון הזה אחרי שנת תשט"ו, אלא שההכרזה לא יגונה. יש צורך לתת חינוך לילדים בגיל חמש, אולם אם המדינה איננה יכולה לשאת השטא בכל ההוצאות, יש צורך לשלם גם את הרשויות המקומיות וגם את ההורים, ולכן באה התקנה הזאת.

הוועדה מציעה לגבי כל סעיפי החוק, שאחרי המלים "שנת הלימודים תשי"ד" יבואו המלים "או שנת הלימודים תשט"ו".

אשר לסעיף 5 של החוק המקורי, נתחלקו הדעות בוועדה והכנסת תצטרך להצביע ולהחליט. דעה אחת אומרת להשאיר את הסעיף כפי שהוא — אם רשות חינוך מקומית שוכנעה שאין ביכולתם של ההורים לשלם את שכר-הלימוד, תשחרר את ההורים מתשלום השכר, כולו או מקצתו. הדעה השנייה אומרת: מכיוון שהרשות המקומית יכולה להסיר מעליה את העול ולהטילו על אלה שקשה להם לשלם, מציעים לכנסת להגביל את סמכותה ולהוסיף את המלים: "אולם

הוא רק חלק קטן מאד מכלל תקציב המדינה ואין הצער שזה בנוק.

יושבראש ועדת-הכספים, מר גורי, שהוא לכל הדעות יודע לחשב חשבונות, בא להעיד החינוך וביקש את רשות-הדיבור כחבר-כנסת. הוא הציע שם — ואני מצטטת אותו — לבדוק את תקציב החינוך ואת שאר התקציבים, ולחפש אפשרויות לקימוצם, או להסיק מסקנות מכך שאין הממ"שלה יכולה לעמוד בחינוך חנם בגיל חמש. ואם מר גורי יכול לדבר כך, הרי נדמה לי שכלו כל הקיצין.

לא אבוא עכשיו להרחיב את הדיבור על ערכו של גן-הילדים כמכשיר חינוכי, תרבותי, סוציאלי ולאומי. הדברים ידועים ונדושים למדי. אני רק רוצה לומר שלפי הערכתי — ואין זו הערכתי האישית, אלא נועצתי באנשים העוסקים בחינוך — מספר הילדים שלא הגיעו לביקור בגני-הילדים מגיע ל-6,000 עד 8,000, מובן שבועה שמענו סטאטיסטיקה אחרת.

רצוני לעמוד על נקודה נוספת. מספר ההורים ששילמו את המאכסימום בשיעור של 84 ל"י לשנה, אינו עולה על 13% מכלל ההורים שילדיהם בגיל 5. זאת אומרת שבבעלי-היכולת, היכולים לשלם 84 ל"י לשנה, שלחו את ילדיהם לגן פרטי במקום לשלוח את ילדיהם לגן-ילדים ממשלתי עירוני, או לגן של איזה ארגון ציבורי, מפני שהגן הפרטי קרוב לבית או נוח יותר מבחינות אחרות. וכל תקוותו של שרה-החינוך להיכנות מיכלתם של אלה — לא הביאה כל תוצאה. אלה שיש ביכולתם, יוסיפו לשלוח את ילדיהם לגנים פרטיים וגם להחזיק מתוכות ומספלות בשעות אחר-הצהריים, למען הנוחיות. וכל ילדי המובטלים, וכל ילדי בני-המעמד הבינוני אשר מטה ידם, וכל אלה שמטעמים נפשיים וחברתיים לא יוכלו להחייב בחדר בלשכות הסעד והעזרה הסוציאלית ולפרט את נגעי לבם ומחסוריהם, יצטרכו לשלם סכומים שלא יוכלו לעמוד בהם. התוצאה תהיה שהילדים לא ילכו לגני-הילדים.

מתחילה ברור היה לכל, שגני-ילדים מורכב משתי שנות לימוד. אולם לאחר שהחוק קבע כי רק ילדים בני חמש ילמדו בגני-ילדים ממשלתיים, נחלצו ארגוני נשים וארגונים ציבוריים אחרים לעזרת החינוך, והמגמה הייתה לקלוט בעיקר את הילדים בני ארבע. אולם במקרה שיש במשפחה שני ילדים, אחד בן ארבע ואחד בן חמש, או בני שלוש וחמש, וצריך לשלוח את שניהם ויש הכרח לשלם בעד שניהם, ברור שהילד הצעיר אינו מגיע לכלל גן. יוצא אר פוא שבמקום להיעזר במכשיר ציבורי, הביא שרה-החינוך לידי כך, שהילדים לא יוכלו לקבל את העזרה המושטת להם.

על כן סבורה אני שיהיה מן הנכון, להחזיר את הצעת החוק לממשלה. אלא שזאת אינני יכולה לעשות מבחינה פרוצדוראלית. משום כך רשמתי הסתייגות סמלית: לירה אחת בשכר-לימוד.

רצוני לעמוד על נקודה אחת נוספת והיא, שפסטר מתשלום כל שכר-הלימוד חייב להיכנס בתקנות לילדי מובטלים, ילדי חיילים, ילדי נכי מלחמה לרבות נפגעי ההסתנות, וילדי חללי מלחמה לרבות נפגעי ההסתנות.

ואשר לשם — הוראת שעה — אולי יהיה זה מגוחר, אבל אפשר לקרוא לו: הוראת שעותיים, ויפה שעה אחת קודם להסיר אותו מעל הפרק כליל.

אברהם ברמן (סיעת-שמאל):

כנסת נכבדה, הסתייגותנו העיקרית לחוק הגדון היא,

שאצלו כידוע „אלף שנים כיום אתמול“. אציע, איפוא את תיקון המעוות — ייאמר ויכתב מכאן: „הוראת-שנה“, על-מנת שנוכל לפרוק את עולה של הוראה זו בשנה הבאה.

אשר להסתייגויות שלנו, הן מובנות וברורות. נאחד של-עתה שריר וקים לצערנו התוק שביטל חינוך חנם הרינו נאלצים להכניס את התיקונים שיש בהם לבטל את ההשפעות המחריבות של התוק על קיומו וביצורו של החינוך היסודי במדינה. לכן, אנו מציעים לקבוע את שכר הלימוד בסך של לירה אחת במקום 84 לירות, וכן למחוק סעיף 6.

אין אני מטיל ספק, שלגופו של הענין גם שר החינוך מזמה את עצמו עם תביעותינו, כי לא ייתכן שלא יראה בכל חומרתו את הנוק הרב, החברתי והחינוכי, שבהצעת החוק הזה. השר יודע יפה כמנונו, שחוק זה הוא חוק של פירוק, הוא מפרק את ההבטחות, ההצהרות וההתחייבויות החגיגיות של הכנסת והממשלה, שהוכרו בזמנן בפי שרה-החינוך לשעבר. חברה-הכנסת שרר על חוק חינוך חובה חנם כלי תשלום שכר-לימוד. החוק בא לפרק למעשה, גם אם לא להלכה, את חובת הלימוד היסודי, כי במדינת-ישראל בה נמצאים כיום לצערנו כ-200,000 קליאנטים של משרד הסעד וכמה רבבות מובטלים גמורים ולמחצה, אי-אפשר לקוות לקיים את גביית שכר-הלימוד לפי החוק. אלא מאי? השר טוען, שרובבות פטורים מהתשלום. אם כן, מה הועיל? חכמי החוק בתקנתם? התקציב לא ייושע, הערעורים על גובה שכר-הלימוד ירבו, עקרון החוק שאכן הקרין את מדינת ישראל יירד לטמיון.

וראי שחוק הפירוק הזה לא בא בגפו. הוא בא כמילואים לפירוק זרם העובדים בחינוך, והוא גם לא יצא בגפו. אחריו כבר נגרת העלאה בשכר הלימוד של הסטודנטים.

קיצורו של דבר: כשם שהפירוק הוא כללי, כך ההתמדה מרות היא כללית. העומם הוא כבד וכולל, אני מציע לשר, להסתפק באכספרימנט של השנה שעברה ולחזור בו מהוראת שעה זו.

אסתר ריאל-נאור (תנועת החרות):

אדוני היושבראש, כנסת נכבדה, מי שיחפוז להביא דוגמה מודרנית למושג „כלים שנתרוקנו מתכנסים“, יוכל למצוא בתיקון לחוק חינוך חנם, המוגש לבית, דוגמה בולטת ירבת-משמעות.

לכאורה קיים במדינת ישראל חינוך חנם מוצהר מגיל 5 ועד גיל 14, ולנערים שלא גמרו את בית-הספר — עד גיל 17. אולם עם הבאת הילד החרד על סף „בית-המדרש“, הרי הוא כבר נתקל בהבטחה שלא קיימה. ואנו, המורים וההורים, יודעים יפה מה כבד הפשע להבטיח ולא לקיים.

אולם אין זה הפגם המוסרי היחיד שבתיקון המוצע. בחוק יש סעיף מפורש האומר: „ילד אשר רשות מקומית קבעה לו מקום ללימוד בגן ילדים שבתחומה, ואשר לא ביקר מושם-מה, בכל זאת ישלמו הוריו את הסכום הנקוב“. כלומר, דינו של התשלום יהיה כדיו מס, ומס — כידוע — ערכו המוסרי הוא כבד שהוא שווה לכל האזרחים. מסים בלתי-שווים הם בלתי-מוסריים.

משרד החינוך והתרבות, עלידי שרה-החינוך והתרבות, הגיש לפנינו הצעת חוק שהיא פגומה מבחינה חינוכית ומבחינה מוסרית ואינה מועילה ולא כלום מבחינה תקציבית. משום שהתקציב של גני-הילדים היה בנוי על השתתפות הממשלה, השתתפות הסוכנות והשתתפות הרשויות המקומיות, ועל גביית שכר-לימוד. שכר-לימוד זה הוא בשיעור של 600,000 ל"י בערך. אין אני מזלזלת בסכום כזה, אולם

מאיר וילנר (מק"י):
אינני רוצה לחזור על הנימוקים המשכנעים מאד שהביאי קודמי. אני רוצה רק לציין אפשרות אחת מנין לקחת את הכסף.

יודע שהממשלה אינה נוקפת אצבע נגד כל מיני הברחות הון, נגד כל מיני שרירותיות העולות למדינה במיליונים, כמו, למשל, שערוריות „קניור פרייזר“, שהוכזר רשמית על 900,000 דולר שהוברחו. הממשלה אינה נוקפת אצבע נגד אלה הגוזלים את האוצר שלה: אבל היא מחמירה ומתאכזרת על גוזלים המדינה, שירותי הבריאות ושירותי החינוך. הדבר שאנחנו זונים עליו עכשיו הוא רק פרט אחד קטן במדיניות האנטי-עממית של הממשלה. גם בבתי-הספר העממיים משלמים כסף, והחינוך בהם אינו חינם. קיימת סכנה שלולא שנת הברכורית היו לא רק מאריכים את החוק, אלא אף מרחיבים אותו. לכן יש להתנגד לפירצה הרשמית הראשונה הזאת בחוק חינוך חובה חיים, כדי למנוע אותה מעיקרה וכדי שלא יבואו פרוצנט נוספות.

היו"ר ב. מינץ:
אנחנו עוברים להצבעה.

ה צ ב א ה

התיקון של חברי-הכנסת מ. ארם, א. רזיאל-נאור,
א. ברמן, ומ. וילנר לסעיף 2, לא נתקבל.
סעיף 2 בנוסח הוועדה נתקבל.

היו"ר ב. מינץ :

לסעיף 3 אין הסתייגויות.

הצבעה

סעיף 3 נתקבל.

היו"ר ב. מינץ :

אנחנו עוברים לסעיף 4. רשות הדיבור לשר החינוך והתרבות.

שֶׁר־הִתְיַנֵּן וְהִתְרַבּוּת ב. צ. דִּינוֹר :

בהצעה מופיעות שתי גירסאות. אני אומר שיש לקבל את גירסה א'. אשר לגירסה ב', אני רוצה להודיע כי סידרתי את תשלום שכר-הלימוד לפי תקנות, הבנויות על דירוג. שמענו פה גאומים על כך שההמונים לא יכלו לשלם מפני שהטילו עליהם תשלום של 84 ל"י לשנה. מפי גואם אחר שמענו שרק 13% שילמו 84 ל"י לשנה. אמרו שאין זה חשוב ואין זה מוסרי ואין זה חינוכי לדרוש מאנשים אלה שישלמו. האם 600.000 ל"י זהו סכום פועט במדינתנו? האם כך רוצים לתנן קצבאות? האם זה נקרא מוסר? הודו-ענו במפורש וכתבנו בתקנות שלא יהיה תשלום שכר-לימוד בכפרי עולים, במעברות, בהתיישבות חדשה. מדוע רוצים למשש זאת? סוף סוף צריך לדבר במידה מינימאלית של אמת.

אני בעד גירסה א', מפני שבתקנות שפורסמו אחרי ההתייעצות עם ועדת החינוך, כפי שהחוק מתייב, נקבע שכר-הלימוד להכניס הבנוי על עקרון של ידורג. בגירסה ב' יש עקרון של הכנסה מנימאליט. דבר זה שייך לתקנות, ואני מקבל זאת. אני אתייעץ בענין זה עם ועדת החינוך. ונקבע דרגה מנימאליט, אולי לא כואת. נקבע זאת אחרי עיון. מתוך כך

משה אונא (הסועל המזרחי):

כנסת נכבדה. אחרי הודעתו של שר-התינוך שהוא מקבל את העקרון שהונח ביסוד גירסה ב', ממילא נופלת ההס-

ששכר הלימוד בגני הילדים לא יעלה על לירה אחת. הצעתנו היא כמובן הצעה עקרונית וסמלית. המנגנון יאנו מתנגדים בכל תוקף לשכר לימוד בגני ילדים שיעלה על הסכום הסמלי של לירה אחת.

בהארכת הוראת השעה לשנה נוספת, אנו רואים התנֵק־
שות חמורה בחוק חינוך תינים בגיל הגן. אנו רואים בזה ה־
כחה, שהממשלה החליטה לקבוע לתמיד שכר לימוד בגני
ילדים, למרות התנגדותו הכללית של הציבור.

נסייון השנה הקודמת הוכיח, שאפלי ילדים עזבו את גני הילדים בגלל תשלום. הוריהם הגמצאים במצוקה כספית אינם יכולים לשלם את שכר הלימוד הגבוה. אפילו מן המספרים שהזכיר שר החינוך מסתבר, שלמעלה מ-4,000 ילדים בגיל חמש לא בקירו בגני הילדים. שריהנירנר נאלץ היה להלוות בכך, שהחוק פגע באופן חמור בילדים בני גיל ארבע. בוועדת החינוך שמענו מפי המפקחים, שבמחוז הגלב, למשל, גרשמו השנה לגני הילדים רק 60% של הילדים שהיו צפויים להירשם. אותו המצב לא אפילו חמור יותר קיים בפרוורים ירי-שלים. בגלל וכלל מרכזי העולים. לפי הגדרת המפקחים הסייבה היא מצבם הכספי הקשה ביותר של ההורים. במעברות, בשכונות העוני נהפכו גני הילדים לפיקציה גמורה. ואין באוצר לומר, בכפרים ערביים, שם גני הילדים אינם קיימים כלל. מסקירות נציג משרד-החינוך והתרבות בוועדת החינוך של הכנסת מתברר, שהתשלום בגני הילדים מכניס בסך הכל 600,000 ל"י. בגלל הסכום הזה, הקטן באופן יחסי, הביאה ההממשלה תוך שנה אחת לחיסול תלכי של גני הילדים להמוני העם. והפכת את הגן במידה ניכרת למנופול של העשירים. אפילו נציגי מפא"י והציונים הכלליים בוועדת החינוך שאלו בנאומיהם, אם כחשבונו סופי כדאי הדבר, ואם אין לסגת מן החוק הזה, הרגשו בוועדה, שרק משמעת מפלגתית וקואליציונית ממריעה להם להסיק מסקנה שיש לבטל את החוק המזיק, האנטי-עממי הזה, ולהחזיר את הוראת השעה לממשלה.

מדיניות הממשלה כלפי גני הילדים היא רק חזילה בשרשרת ארוכה של מדיניות אנטי־חינוכית ואנטי־עממית בכל שטחי החינוך. באוניברסיטה — העלאת שכר־הלימוד במאה אחוז. בבתי־ספר תיכוניים יגיע שכר־הלימוד, לפי מה שמורים לנו בוועדת־החינוך, עד 300 ל"ל לשנה. מדיניות איוון התקציב על חשבון ההדוּר והילדים הבחאי לירי מצב כזה, שלפי הסטאטיסטיקה הרשמית לומדות 542 כיתות של בתי־ספר יסודיים בארץ במשמרת שניה. כלומר 20 — 25 אלף ילדים לומדים בתנאים אנטי־פדגוגיים, הפוגעים גם בילדיהם וגם בהוריהם. כל אם, כל עקרת בית, יודעת מה פירוש הדבר הלימוד הילדים במשמרת שניה. ציבור האמהות מתנגד ללימוד כזה בתוקף. כבר קראנו בעיתונות שבבתי־ספר כתל־אביב עלולה לקום אפילו משמרת שלישית בשנת הלימודים הבאה. במחוז תל־אביב לומדות 264 כיתות, כלומר, יותר מעשרת אלפים ילדים, במשמרת שניה. הסיבה היא פשוטה: הממשלה אינה בונה בתי־ספר חדשים. במקום בתי־ספר בונים אצלנו תחריטה.

אין לנו זכות להטיל נטל כבד של 84 ל"י ולאמיתו של דבר של — 100 ל"י, על ההורים דווקא עכשיו בזמן ההתייק-
רות העצומה, בווען העלאת מחיר הלחם ב-40% על המוני
העם להילחם במרכו כנגד גזילת הזכות היסודית של חינוך
הדם לילדי הנג.

ולבסוף אנחנו מציעים לשחרר לגמרי משכר הלימוד בגני הילדים את ילדי המובטלים, הפועלים המועסקים בעבודת דחק, נכריה מלחמה והחיילים.

— חוק לימוד חובה (הוראות שעה) (תיקון) (אונא. מינץ) ; חוק שירות הקבע בצבא-הגנה לישראל (גימלאות) (מינץ, גוברין).

הי"ר ב. מינץ :

בין סעיפים 4 ל-5 יש הסתייגות של חברי-הכנסת ארם, רזיאל-נאור וברמן.

הצבעה

התיקון של חברי-הכנסת מ. ארם, א. רזיאל-נאור

וא. ברמן בין סעיף 4 ל-5 לא נתקבל.

סעיף 5 נתקבל.

סעיף 6 נתקבל.

חוק לימוד חובה (הוראות שעה) (תיקון), תשי"ד—

1954, נתקבל.

הי"ר ב. מינץ :

אנו עורכים הצבעה על שתי הגירסאות של סעיף 4.

הצבעה

התיקון של חברי-הכנסת א. ברמן לסעיף 4 לא

נתקבל.

גירסה א' של סעיף 4 נתקבלה.

ה. חוק שירות הקבע בצבא-הגנה לישראל (גימלאות), תשי"ד — 1954 (*)

(קריאה שניה וקריאה שלישית)

הי"ר ב. מינץ :

אנו עובדים לסעיף ח' בסדר-היום : חוק שירות הקבע בצבא-הגנה לישראל (גימלאות), תשי"ד — 1954, קריאה שניה וקריאה שלישית. רשות-הדיבור ליושבי-ראש ועדת העבודה.

עקיבא גוברין (יו"ר ועדת-העבודה) :

אדוני היושבי-ראש, כנסת נכבדה. על דעת ועדת-העבודה הנני להביא לאישורכם את חוק שירות הקבע בצבא-הגנה לישראל (גימלאות), תשי"ד — 1954, בשם לב לבקשתו של שר הבטחון כי הוועדה תתיש את אישורו של החוק, קיפחה הוועדה כמה עבודות שהיו על סדרי-היום והקדישה שש ישיבות לתיקונים בחוק שלפניכם. כנהוג, בדקה הוועדה את כל סעיפי החוק, רובם השאירה ללא שינוי, כפי שהוצעו עליידי הממשלה, אולם מקצתם נוסחו נוסח חדש או שונה. ברשותכם אצביע על השינויים שועדת-העבודה כללה בחוק זה.

שינוי א' : הועלה התגמול המשתלם לאלמנה בלא ילד שבעלה נפטר בעת שירותו, ההעלאה היא מ-30% ממשכורתו של החייל ל-40%.

שינוי ב' : העלאת הקיצבה שתשולם לאלמנה שבעלה נפטר כשהיה בעל גימלאות — מ-30% של קיצבתו ל-50%.

שינוי ג' : בהצעת החוק הציעה הממשלה כי מותר יהיה לצרף את שירות החובה לשירות הקבע בתנאי כי המועד שבין שירות החובה לשירות הקבע אינו עולה על שישה חדשים. הוועדה קבעה את המועד לשנה אחת.

שינוי ד' : לפי סעיף 42 של הצעת הממשלה רשאי הממונה ליטול גימלה מן הזכאי, אם לדעתו אין הזכאי משתמש בגימלה, לטובתו או לטובת בני משפחתו שהוא חייב כמזכיר נתינתם, ולהשתמש בגימלה לטובת הזכאי ובני משפחתו. הוועדה השאירה סמכות זו ביד הממונה על הגימלאות, אלא שחייבה אותו במתן הודעה מוקדמת על כך לנוגעים בדבר, כדי שיוכלו להגיש ערעור לוועדת הערעורים. כן קבעה הוועדה, שהתקפה של החלטה זו היא עד מינוי אסטרופוס לזכאי בדרך המשפטית המקובלת.

שינוי ה' : לפי סעיף 45 הרי אדם שניסה להשיג גימלה

במרמה, תשולל ממנו הגימלה לחלוטין. הוועדה שינתה וקבעה כי במקרה זה יופחתו רק 25% מן הגימלה, ורק לאחר שהוראה כח כי אכן ניסה האדם להשיג את גימלתו במעשה מרמה.

כן החליטה הוועדה על סידורים מתאימים בצבא, שלפיהם תינתן למשוחרר מצבא הקבע הודעה מפורטת על זכויותיו לפי חוק זה. בכל מקרה שאינו מניח מקום לספק מיהו הזכאי לגימלה ושוכחו בלתי-מעוררת היא, לא ימתין הממונה עד שהנוגע בדבר יגיש בקשה לקבלתה, אלא יתחילו לשלם לו את הגימלה לאלתר, לפי יומת אוצר המדינה. ברם, הוועדה לא ראתה צורך לקבוע סידורים מיוחדים אלה בגוף החוק, לאחר ששוכנעה כי הדברים יבואו על תיקונם באורח מינהלי על-פי תקנות והוראות פנימיות.

לבסוף, הוסמכתי עליידי ועדת-העבודה כולה, ועליידי שרה-בטחון בשם הממשלה, להודיע כי אנו ביררנו את שאלת זכויותיהם של החיילים המפוטרים או המתפטרים מסיבה מוצדקת מצבא הקבע לפני הגיעם לזכות לקיצבה לפי חוק זה. דעתנו היתה שהענין טעון סידור, אולם לאחר שנתברר לנו כי הבעיה דורשת עיבוד פרטיה בממשלה וכן דיון יותר מקיף בוועדה, דבר שעלול היה לעכב את קבלת החוק הזה, החלטנו — וכמו שכבר אצארת, קיבלנו לכך את אישורו של שרה-בטחון — שעד שענין זה יוכלל בחוק המסדיר בעיות שונות של השירות, ישלם הצבא למפוטרים או למתפטרים מצבא הקבע מענק בשיעור פיצויי פטורים המשתלמים בח' נאים דומים לעובדי המדינה.

יש הסתייגויות אחדות לחברי-הכנסת ריפתין ושושטאק, אולם הם הודיעו לי כי בגלל חשיבותו של החוק — ואנו בטוחים כי חוק זה עם קבלתו בכנסת יגביר את חסנו של צבא הקבע וישפר את תנאי שירותו — הם מוותרים על ההגה מקה של ההסתייגויות השונות. מובן מאליי שעליידי כך הם קיפחו גם את נאום התשובה של יושבי-ראש הוועדה להסתייגויותיהם, ואין להצטער על כך, אולם הם שמרו לעצמם את זכות ההנמקה לשתי הסתייגויות כמעט מסורתיות בידם, הקיימות מאז אנו עוסקים בחוקים דומים, אבקש מאת היושב-ראש לתת את רשות-הדיבור לשני חברי-הכנסת האלה להגות מקת הסתייגויותיהם.

היור"ב. מינץ :

אנו עוברים להצבעה.

לסעיפים 1 — 11 אין הסתייגויות, ואני מעמיד אותם להצבעה.

הצבעה

הסעיפים 1 — 11 נתקבלו

התיקון של חברה הכנסת י. ריפתין לסעיף 12
לא נתקבל.

סעיף 12 בנוסח הוועדה נתקבל.

סעיפים 13, 14, 15, 16 נתקבלו.

התיקון של חברה הכנסת י. ריפתין לסעיף 17
לא נתקבל.

התיקון של חברה הכנסת א. שוסטק לסעיף 17
לא נתקבל.

סעיף 17 בנוסח הוועדה נתקבל.

סעיף 18 נתקבל.

היור"ב. מינץ :

רשות הדיבור לחברה הכנסת ריפתין, להנמקת הסתייגות לסעיף 19.

יעקב ריפתין :

אדוני היושב ראש, חברי הכנסת. סעיף זה מדבר על המקרים שאפשר להביאם בחשבון לצורך חוק זה כשירות בטחוני לפני קום מדינת ישראל. גם הפעם אני חוזר על דבר שלא פעם ביררנו בכנסת : אין כל יסוד לאותה האנונימיות. ישנו שם מפורש לאותו ארגון שקדם לצבא-הגנה לישראל, ושמו "ארגון ההגנה". אני בא להציע לומר במקום "בשירות שנקבע כשירות בטחוני לענין סעיף זה" — "במנגנון הקבע של ארגון ההגנה בארץ ישראל או ביחידה של מלחמה נגד הנאציזם, וכן כל שירות אחר שנקבע כשירות בטחוני לענין סעיף זה".

אני חושב זאת לכבוד לצבא-הגנה לישראל אם הוא ישמור על הרציפות ההיסטורית הגדולה עם אותו כוח שיצר אותו. אני חושב זאת גם לחובה מוסרית לגבי אנשים ששירתו במנגנון הקבע של ארגון ההגנה. לשירות זה יש מעמד בהיסטוריה, ואין הוא צריך להיזכר כ"שירות בטחוני" מסתורי. יש לו שם, והכנסת חייבת לדאוג לרציפות השם הזה בהתאם להיסטוריה של ההגנה והקמת צבא-הגנה לישראל.

היור"ב. מינץ :

רשות הדיבור לחברה הכנסת שוסטק להנמקת הסתייגות לסעיף זה.

אליעזר שוסטק (תנועת החרות) :

כבוד היושב ראש, כנסת נכבדה, אני מסכים לדברי חברה הכנסת ריפתין בדבר "השם המפורש". משום כך אני מציע לכתוב את השם במפורש ולומר שוותק בטחוני מירר שו ותק בשירות שנקבע כשירות בטחוני במנגנון הקבע של ארגון ההגנה בארץ ישראל, של הארגון הצבאי הלאומי של לוחמי חירות ישראל וכו' בשירות אחר שנקבע כשירות בטחוני לענין סעיף זה.

לדעתי יש בסעיף 52 של הצעת החוק דבר הרבה יותר חמור מאי-הזכרת השם בסעיף 19. שם נמסרת לשר גם הסמכות לקבוע בתקנות, שמוסד פלוני יהיה מוסד מוכר לכל עניני הוותק בגימלאות. אני חושש מאד שזו מגיעה

במוסד הצבא. אני מעריך מאד את ענין הגימלאות והוותק בשירות הבטחוני, אך לא יהיה זה טוב ולא יהיה זה בריא אם אדם שנמצא כעת בשירות הקבע והוא עכב בסוכנות בתקופה שלא כל-כך מתפתחים בה כיום — ייחשב לו שירותו בסוכנות כוותק בטחוני וצבאי משום שהוא עבד במחלקה המדינית, אם שריהבטחונו ירצה, יקבע את הוותק הבטחוני שלו מן התקופה שבה עבד במחלקה המדינית של הסוכנות, ובהתאם לכך יקבל את הגימלאות. כי מספיק כותל ששריבטחונו להכיר בכל מוסד כזה כמוסד לענין חישוב הגימלאות. יש לי ההכרה הברורה שלא צריך לעשות זאת. בכלל אינני יודע אם טוב שהנהגנו במדינה זו את ענין הוותק הבטחוני. לא היה רע כלל אילו התחילה מדינת ישראל בצבא-ההגנה לישראל פרק חדש בלי כל אותם הדברים, אפילו הטובים, שהיו בתקופה הקודמת בשטח הוותק הזה. אך אם קבעו ותק בטחוני, יש לעשות שתי אבחנות: ראשית, מכחינת ותק בטחוני בשירות בטחוני וכו' שירות צבאי, צריך שיהיו נכללים ארגוני לחי" ואצ"ל לא פחות, ואולי יותר, מאשר ההגנה, ביחוד מנקודת-המבט של מאמץ, סכנות וקרבתו. שנית, צריך להשתדל שלא לכלול ותק של עבודה במוסדות מציאות קבוצות לחץ בארצנו, ויהיה בודאי לחץ על שריהבטחונו. שכל מי שעבד באיזה מוסד סוכנותי או הסתדרותי, יכירו כוותק שלו לענין שירות בטחוני. אינני יודע אם שריהבטחונו יוכל לעמוד בפני לחץ של קבוצות לחץ, אם כי אין זה נוגע לצבא. על כן אני מציע לכלול בסעיף 19 במפורש את הוותק הבטחוני של ארגוני המחתרת, ולמחוק את ענין הוותק הבטחוני כח"צ. צאה מעבודה באחד המוסדות הנזכרים, "מוסד פלוגי".

עקיבא גוברין (יור' ועדת-העבודה) :

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, כבר העירותי שהם תנייגויות אלה הן הסתייגויות מסורתיות, והן לא נראו לוועדה.

לפי עניות דעתי, ההגנה בארץ ישראל אינה זקוקה להגנתו של חברה הכנסת ריפתין. איש גם לא ביקש ממנו הגנה זו. פעולתה של ההגנה לפני קום המדינה חרותה בהיסטוריה. הוועדה גם לא קיבלה את התפיסה שבהסתייגותו, לחשב את הוותק רק למי שעבד במנגנון הקבע של ההגנה. לפי דעת הוועדה, רשאי שריהבטחונו לקבוע בתקנות את המקרים גם לתק בטחוני גם למי שלא עבד במנגנון הקבע, אך נתן ימיו, לילוליו ושנותיו לארגון ההגנה. אני אומר זאת עם כל הכבוד לגבי מנגנון הקבע של ההגנה. הדגש החוק ששם חברה הכנסת ריפתין במנגנון הקבע, לא היה נראה לוועדה, ומשום כך לא קיבלה את דעתו.

ההערה השניה נוגעת לדברי חברה הכנסת שוסטק. אני מציין מתוך סיפוק שהוא לא פתח בנאומו המסורתי, שחבריו שלעבר היו מקופחים, גוללים ושדודים על-ידי המדינות. זה נגמרה, כנראה, אגב, הוא דיבר בעיקר על הסתייגות שאינה שייכת לענין זה, אלא לסעיף אחר. הוא חולק על דעתה של הוועדה, שהחליטה לתת רשות לשריבטחונו לאשר ותק לאנשים שעבדו במוסד זה או זה. אני מתפלל על הסתייגות זו, שמשום-מה הוא ביקש לקפל אותה בענינים פוליטיים-מדיניים. אין לדברים אלה כל שחר, אנו דנים על שירות, כלומר על שנות עבודה שאדם עמל במוסדות שונים, ולא חשבנו שאם אדם התפטר משירותו של מוסד מסוים ונכנס לצבא הקבע — ואנו רוצים שאנשים יצטרפו לצבא הקבע — צריך אותו אדם להפסיק את הזכות לגימלאות שהותה מוסדות לו במקום עבודתו. אף-על-פירכן לא השלנו חובה על שריהבטחונו לעשות זאת.

— חוק שירות הקבע בצבא-הגנה לישראל (גימלאות) (גוברין, מינץ) ; חוק החשמל (מינץ, בנטוב) —

התיקון של חבר-הכנסת י. ריפתין לסעיף 30
לא נתקבל.

סעיף 30 בנוסח הוועדה נתקבל.

התיקון של חבר-הכנסת י. ריפתין לסעיף 31
לא נתקבל.

סעיף 31 בנוסח הוועדה נתקבל.

סעיפים 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41
נתקבלו.

התיקון של חבר-הכנסת א. שוסטק לסעיף 42
לא נתקבל.

סעיף 42 בנוסח הוועדה נתקבל.
סעיף 43 נתקבל.

התיקון של חבר-הכנסת י. ריפתין לסעיף 44
לא נתקבל.

התיקון של חבר-הכנסת א. שוסטק לסעיף 44
לא נתקבל.

סעיף 44 בנוסח הוועדה נתקבל.

סעיפים 45, 46, 47 נתקבלו.

התיקון של חבר-הכנסת א. שוסטק לסעיף 48
לא נתקבל.

סעיף 48 בנוסח הוועדה נתקבל.

סעיפים 49, 50, 51 נתקבלו.

התיקון של חבר-הכנסת א. שוסטק לסעיף 52
לא נתקבל.

התיקון של חבר-הכנסת י. ריפתין לסעיף 52
לא נתקבל.

סעיף 52 בנוסח הוועדה נתקבל.

סעיפים 53, 54, 55, 56 נתקבלו.

התיקון של חבר-הכנסת י. ריפתין לסעיף 57
לא נתקבל.

סעיף 57 בנוסח הוועדה נתקבל.

חוק שירות הקבע בצבא-הגנה לישראל (גימלאות),
תשי"ד—1954, נתקבל.

הוועדה מסרה זאת בהחלט לשימול-דעתו של שר-הבטחון. הוא יהיה מוסמך להחליט איזה מוסדות באים כאן בחשבון, הוא יהיה מוסמך להחליט באיזה מקרים, הוא יהיה מוסמך לדחות מקרים שונים, הוא יהיה מוסמך לדחות מוסדות שונים.

סבורים היינו שמכחינת הצדק הסוציאלי — וכאשר דנים בשירות גימלאות, זהו שירות סוציאלי חשוב מאד — חובה עלינו, ולא רק רשות, להטיל על שר-הבטחון, שבירו הוסקד עניינים חמורים מאד של הצבא — ועל כך אין חבר-הכנסת שוסטק חולק — להפקיד בידו את ההחלטות על מקרים שונים, שלאחר שהעובד עזב מוסד מסוים ועבר לצבא הקבע, לא ייגרם לו הפסד.

לכן אני מציע לפני הכנסת לדחות שתי הסתייגויות אלו.

לזכות המסתייגים אני חייב לציין, שאולי משום שאנו דנים בחוק הנוגע לצבא, הם אמרו את דבריהם בניחותא. בלא להרבות נימוקים, ועל כך אני משבח אותם.

הי"ר ב. מינץ :

נערוך הצבעה על ההסתייגויות הללו.

ה צ ב ע

התיקון של חבר-הכנסת י. ריפתין לסעיף 19
לא נתקבל.

התיקון של חבר-הכנסת א. שוסטק לסעיף 19
לא נתקבל.

סעיף 19 בנוסח הוועדה נתקבל.

סעיפים 20 ו-21 נתקבלו.

התיקון של חבר-הכנסת י. ריפתין לסעיף 22
לא נתקבל.

סעיף 22 בנוסח הוועדה נתקבל.

סעיפים 23, 24, 25 נתקבלו.

התיקון של חבר-הכנסת י. ריפתין לסעיף 26
לא נתקבל.

סעיף 26 בנוסח הוועדה נתקבל.

סעיפים 27, 28, 29 בנוסח הוועדה נתקבלו.

ו. חוק החשמל, תשי"ד — 1954

(קריאה שניה וקריאה שלישית)

אינו מתכוון לקבוע את מערכת היחסים בין הממשלה לבין ספקי החשמל, ולא בין ספקי החשמל לבין הציבור. החוק המוצע מתכוון בעיקר לפיקוח על התקנת מיתקני החשמל ולהפעלתם תוך מניעת סכנה לציבור. וכן הוא בא לאפשר לממשלה לפקח על צריכת החשמל. אין זה חוק חשמואל, שבוודאי היתה הכנסת מקבלת אותו ברצון לדיון, ואנו כולנו מקווים שתוך עזר יבוא לפני הבית. החוק המוצע מכון בעיקר לפיקוח על צרכני חברת החשמל ולא על ספקי הורם. בשעה שהוועדה החלה לדון בחוק זה — וחשמל כידוע הוא מצרך שווה לכל נפש, וזאת כיום נקודה רגישה מאד

הי"ר ב. מינץ :

אנו עוברים לסעיף ג' של סדר-היום — חוק החשמל, תשי"ד — 1954, שיעסיק את הבית רק לרגעים מועטים, לקריאה שניה ושלישית. רשות-הדיבור ליושב-ראש ועדת הכלכלה.

מרדכי בנטוב (יו"ר ועדת-הכלכלה) :

כנסת נכבדה, בשם ועדת-הכלכלה יש לי הכבוד להביא לפני הבית את הצעת חוק החשמל. אני רוצה להקדים כמה דברי הסבר, כי השם עלול להטעות במקצת את הבית. החוק

ואולי הוא אחד מן המעטים בכנסת שכמעט אין בו הסתייגות יות. יש הסתייגות אחת בלבד.

רצוני רק לומר שהבעיה הזאת של החשמל היא בעיה העומדת, ובלי ספק עוד תעמוד, בסדר־היום שלנו ושל כל הציבור. הבעיה היא: האזרח והחשמל בארץ, ועוד נחזור אליה.

ביחס לחוק המוצע לפנינו, מצאנו לנכון להוסיף סעיף אחד שלא היה בהצעה הראשונה, דהיינו: החובה לפצות מס־קי זרם פרטיים שפעלו על־פי רשיון ממשלתי, במקרה שהממ"שלה תפסיק את הפקת הזרם שלהם ותעביר את אספקת הזרם לחברת החשמל. סעיף זה נוסף בלא כל הסתייגות להצעת החוק, שאנו מביאים לכנסה.

היו"ר ב. מינץ:

אנו עוברים להצבעה.

לסעיף 1 עד 5 ועד בכלל אין הסתייגויות, ואני מעמיד אותם להצבעה.

ה צ ב ע ה

סעיפים 1, 2, 3, 4 ו־5 נתקבלו.

היו"ר ב. מינץ:

לסעיף 6 יש הסתייגות של חבר־הכנסת אבניאל, הנמצא כיום בוועידה הבינ־פארלאמנטארית בווינה.

ה צ ב ע ה

התיקון של חבר־הכנסת ב. אבניאל לסעיף 6 לא נתקבל. סעיף 6 בנוסח הוועדה נתקבל.

היו"ר ב. מינץ:

לסעיפים 7 עד 14 אין הסתייגויות.

ה צ ב ע ה

סעיפים 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14 נתקבלו.
חוק החשמל, תשי"ד — 1954, נתקבל.

היו"ר ב. מינץ:

אני נועל את הישיבה. הישיבה הבאה בשעה 20.15.

למאות אלפים אזרחים בארץ, — נתעוררו בוועדה כמה וכמה בעיות הקשורות בחשמל, והוועדה לא יכלה בראשית דירי גיה להתעלם מכמה וכמה טענות שהגיעו אליה באמצעות כמעט כל חברי הוועדה. היו טענות על מחיר גבוה מדי של הזרם, על תשלומים שונים שהחברה מטילה דרך אגב, ויש ספק אם הם מוצדקים, על היטלים שרירותיים או על תביר עות שרירותיות לתשלומים בעד חיבורים לרשת החשמל, על פקדונות שונים שהחברה דורשת ושהם בגדר צורה מוס"וית של מימון החברה על־ידי לקוחותיה; ובכלל על יחסה של החברה לציבור. היו לפנינו טענות על יחס בלתי־אדיב מצד החברה, שיטת איומים בהפסקת זרם, תפנון בהפסקת זרם ועוד צורות של יחס שאין רגילים להן מצד ספקים של מצרכים אחרים, בשעה שאין הם בבחינת מונופוליסטים.

בתחילה נתונים היינו לרושם שחברת החשמל חיה על־פי חוק שתוקי הארץ אינם חלים עליה, ושאנו והממשלה חסרי־אונים ביחס לדרכי פעולתה של החברה.

אחרי שבדקנו, נתברר לנו שאמנם החברה פועלת על־פי קונצסיה שהיא חוק, ויש בו סעיף שחוקים אחרים אינם יכולים לפגוע כמה שכתוב בקונצסיה, אך יחד עם זאת הקונצסיה מנוסחת כך שלמעשה אין לחברת החשמל רשות לעסוק בשום פעולות לא־טכניות ולא־כספיות, כגון עריפים והיט"ל, בלי אישור הממשלה. ובצד החברה מתגוננת לא פעם: מדוע אתם טוענים נגדנו, טענו נגד הממשלה. בקשר עם זה הומנו גם את שר הפיתוח, ורצינו ללמוד את הבעיה בכל הי"קפה, מתוך הרגשה של חשיבות הענין ורגישותו בשביל הציבור הרחב. ביקשנו ממנו הרצאה על עניני החשמל, ומהרצאה זו למדנו שמשרד הפיתוח מינה ועדה מיוחדת שהוטל עליה לדון בקצב מזוז — כך אנו מבינים — בביקורת של שיטת התעריפים הנהוגה בארץ, וכן נעשית חקירה יסודית בענין הבסיס לקביעת מחיר החשמל.

ועדת־הכלכלה מצאה לנכון — במידה שהיה רצון להי"כנס לדברים אלה לגופם, וישנה ודאי חשיבות להיכנס לגופם של הדברים — להשהות את דיוניה בענינים המהותיים האלה, הכרוכים בבעיות החשמל בארץ, עד לאחר שתקבל דין־וחשבון באמצעות שר־הפיתוח על תוצאות המחקרים האלה. לכן, החוק שאנו מביאים עכשיו אינו אלא חוק טכני.

הישיבה ננעלה בשעה 19.05.